Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש
לע״נ מרת שיינדל בת יבלחט״א הרב שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

[א]סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה ואמר (א) רבא [ב]סיכך על גבי פסי ביראות כשרה וצריכא דאי אשמעינן מבוי משום דאיכא שתי דפנות מעלייתא אבל גבי פסי ביראות דליכא שתי דפנות מעלייתא אימא לא ואי אשמעינן פסי ביראות משום דאיכא שם ארבע דפנות אבל סיכך על גבי מבוי דליכא שם ארבע דפנות אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי מחמירתא לקילתא אבל מקילתא לחמירתא אימא לא צריכא: ושחמתה מרובה מצלתה פסולה: ת"ר חמתה מחמת סיכוך [ג]ולא מחמת דפנות רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דאביי מ"ט דרבי יאשיה דכתיב [א]וסכות על הארון את הפרוכת פרוכת מחיצה וקא קרייה רחמנא סככה אלמא מחיצה כססכך בעינן ורבנן ההוא דניכוף ביה פורתא דמחזי כססכך אמר אביי רבי ור' יאשיה [א]ורבי יהודה ורבי שמעון ורבן גמליאל ובית שמאי ורבי אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן רבי דתניא [ב]רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ד' אמות פסולה רבי יאשיה הא דאמרן [ג]רבי יהודה דתנן [ד]סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה רבי יהודה מכשיר ור' שמעון דתניא [ה]ב' כהלכתן וג' אפילו טפח רבי שמעון אומר ג' כהלכתן וד' אפילו טפח רבן גמליאל דתניא [ו]העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ור"ע מכשיר בית שמאי דתנן [ז]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין רבי אליעזר דתנן [ח]העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל רבי אליעזר פוסל לפי שאין לה גג וחכמים מכשירין אחרים דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה לפי שאין לה זויות אמר ר' יוחנן [ד]סוכה העשויה

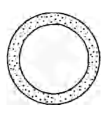

ככבשן אם יש בהקיפה כדי לישב בה כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה כמאן כרבי דאמר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה מכדי [ט]גברא °באמתא יתיב [י]כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח בתריסר סגי

הני

רש"י

פסי ביראות. בפרק שני דעירובין (דף יז:) תנן דהתירו חכמים משום עולי רגלים [כ] לעשות לבירות שברשות הרבים פסין ארבעה כמו דיומדין ורואין כאלו [א] יש מחילה מזה לזה ונמלא הבור מוקף מחילות וממלאין מתוכה לתוך

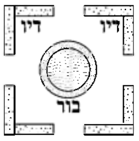

המחילה ואם סיכך על גבן כשרה בשבת דסוכות דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה ואע"ג דבעינן שתים כהלכתן: וצריכא. לרבא למימר הנך תלת שמעתתא לאשמועינן דאמרינן מיגו: דאי אשמעינן מבוי. הוה אמינא התם הוא דמכשרינן לסוכה ע"י מיגו דאיכא שתי מחילות מעלייתא: פסי ביראות. איכא שם ד' דיומדין נוטין לארבע הרוחות שנים לכל מחילה אמה מכאן ואמה מכאן שהדיומדין רחבין אמה לכל לד: ואי אשמועינן הנך תרתי. ולא אשמעינן הך דאמרינן לעיל וכן לשבת הוה אמינא מחמירתא לקילתא הוא דאמר מיגו: חמתה מחמת סכך. פוסלת בה ולא חמתה מחמת דפנות: פרוכת מחיצה היא. דכתיב (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם וגו': ורבנן. אמרי לך מאי וסכות דאמר רחמנא: ליכוף בה. למעלה פורתא כעין גג יעשה ממקלתה: דירת קבע. ראויה להשתמש קבוע ונראית כבית: שלש כהלכתן. ופרשינן טעמא למעלה (דף ו:) למחסה ולמסתור מזרם: בראש הספינה. [ב] שהיא גבוהה מאד כספינות הים שהן גדולות והרוח באה ועוקרתה. ובראש העגלה נמי כיון דניידי מתחזי כעין ערלי: ב"ש פוסלין. דראוי לתשמיש בעינן: כמין צריף. גגה ודפנותיה באין כאחד כעין כורת שאין גג ניכר לבד והדפנות לבד: או שסמכה לכותל. עשה קנים ארוכים וסמך ראשו אחד מוטה על הכותל וראשו אחר מוטה [ג] על הארץ דגגה ודופנה אחד שאין לה גג ואין נאה לדירה: כשובך. עגולה: ככבשן. עגולה דלית ליה כאחרים: כדי לישב בה כו'. סביבות הקיפה מבפנים: כמאן. בעי ר' יוחנן סוכה גדולה כל כך כרבי דאמר ד' אמות בעינן בתמיה דעל כרחך לית לן תנא דמפיש בשיעורא דסוכה כוותיה וכי בעי רבי יוחנן כולי האי אליבא דמאן אמרה: באמתא יתיב. כל אחד מקומו אמה נמלא הקיפה כ"ד אמות וקיימא לן (עירובין דף יג:) כל עגול שיש בהקיפו ג' טפחים יש ברחבו טפח דכתיב (דה"ב ד) ים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב [ד] לעשר אמות רוחב שלשים אמה היקף אלמא הכא נמי בתריסר אמות היקף סגי דנהוי פותיא ארבעה [ה]:

הני

תוספות

סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה. בין למ"ד בפ"ק דעירובין (דף יב:) לחי משום היכרא בין למ"ד משום מחיצה קשה מה ענין סוכה דבעי מחיצות דאורייתא למבוי דרבנן דמדאורייתא בלא לחי שרי וי"ל דמיירי ° בלחי טפח כדאמרינן [ו] לעיל דמעמידו בפחות מג' סמוך לדופן דהיינו מדרבנן ובשבת שרי על ידי מיגו ואפילו בסמוך לדופן אבל אין לתרץ דטפח סוכה מדרבנן ומדאורייתא בכל שהוא דהא בפרק המפלת (נדה דף כו.) קחשיב דופן סוכה בהדי חמשה ששיעורן טפח ואמרינן התם דלא חשיב קורה טפח משום דהוי מדרבנן ולא חשיב אלא הנך דכתיבן ולא מפרש שיעורייהו וא"ת ומבוי זה אם יש בו ג' מחילות גמורות תיפוק ליה דבלא לחי הסוכה כשרה דקיימא לן כרבנן דאמרי שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ובקונטרס פי' דמיירי במבוי מפולש ולא יתכן דא"כ לא מישתרי בלחי וקורה אלא לר' יהודה וכולהו אמוראי כרבנן בפ' קמא דעירובין (דף יב:) ואמרינן בסוף חלון (שם דף פה:) ובסוף כל גגות (שם דף לה.) דאין הלכה כרבי יהודה במחילות וי"ל לעולם מיירי במבוי סתום מג' רוחות ומיירי כגון שסיכך נגד הלחי ולפנים נגד הכתים לא סיכך דהשתא אין [ז] לזו סוכה אלא שתי מחילות ולחי אחד: **סיכך** ע"ג פסי ביראות כשרה. מיגו דהוי מחילה לענין שבת ואע"ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים (ב) לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ויורד מטפס ועולה כדאמרינן פרק עושין פסין (שם דף כא.) מ"מ כיון דמדאורייתא שרי בכל ענין אמרינן מגו ואפילו מדרבנן לא אסרי משום מצות סוכה וכי עביד צריכותא ממבוי שיש לו לחי ומפסין לא חייש למימר האי טעמא דפשיטא ליה טעמא דמצוה: **מחיצה** היא וקרייה רחמנא סככה. מהא דנפקא לן מחילות לעיל [ל] מבסוכות וקרייה רחמנא סככה לא מצי דריש דהתם לא דרשינן אלא מייתורא ותדע דכולהו מודו דלא בעינן למחילות פסולת גורן ויקב [מ]: **כולהו** סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. על כרחיך אין שוין דהא רבי בעי ד' אמות ולב"ש סגי בכדי ראשו ורובו ושולחנו ודכוותיה ביבמות פרק ר"ג (דף נא:) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור והא דחשיב הכא ר' יהודה לאו משום דאסיקנא לעיל טעמא דרבנן דפסלי דבעו דירת ערלי דהא אביי דהכא הוא מקשה לרבא [נ] דאית ליה ההוא טעמא אבל מ"מ אמת הוא דלמעלה מכ' לא קיימא אלא אם כן עשאו קבע ואמרינן נמי בפרק הישן (לקמן דף כח:) רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ודייק מהא דמכשיר למעלה מכ' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קבע: **העושה** סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה. לקמן (מפרש [ח]) בפרק הישן (דף כג: ושם) במתני' דקתני כשרה גרסינן בראש העגלה אבל הכא בברייתא בפלוגתא דר"ג ור"ע אור"ת דלא גרסינן ליה וכן ר"ח לא גרס ליה שבראש העגלה לא פליגי דהא מסקינן בפרק הישן (לקמן דף כג.) דפליגי ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ומיהו יש לדחות דכי האי גוונא אמר יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבראש העגלה כיון דניידא ולא מיסתבר כלל דאלא מעתה ליפלגו בסוכה שבראש העגלה כיון דניידא מתחזיא כערלי ועוד קשה דבראש הספינה נמי ניידי ולמה (ג) לי משום דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ומיהו יש לייסב כמו שאפרש לקמן בריש הישן (דף כח:) [בד"ה שאין] גבי סוכה שסמכה בכרעי המטה: **אחרים** אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה. דסוכה דירת קבע בעינן ואחרים היינו ר' מאיר [ס] והא דאמר ר"מ לקמן (דף ח:) שתי סוכות היוצרים זו לפנים מזו החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה בשאר ימות השנה קאמר דאילו בחג כיון דקסבר דירת קבע בעינן חייבת במזוזה כדמוכח פ"ק דיומא (דף י.) דמהאי טעמא מחייב רבי יהודה סוכת החג בחג במזוזה:

כמה

עין משפט
נר מצוה

נ א ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:

נא ג שם סעיף ח:

נב ד מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלד סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

הוא דאמרת סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר. **ודחי רבא הא לא אצטרי'** למיתנא השתא דופן סוכ' דהיא מלתא [קילתא] הויא דופן לשבת החמורה מידי דאיתיה דופן לשבת החמורה לא כ"ש דתהוי דופן לסוכה קלה. **וכן אמר רבא** סיכך ע"ג [פסי ביראות] כשרה מגו דהוין הני פסין מחיצות לשבת הויא מחיצות לסוכה נמצא ג' שמועות דרבא ב' בשבת וא' בסוכה ופשוטות הן. **ושחמתה מרובה מצילתה** ת"ר חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות וכן הלכתא. **אמר אביי** רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש ור' שמעון ור"ג ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ודברים פשוטין הן. **והא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה** או בראש העגלה ר"ג פוסל ור' (יהודה) [עקיבא] מכשיר שיטה הן ואין הלכה כמותן וקיי"ל דליתא הא דאחרי' דאמרו סוכה העשויה כשובך ולא כר' יוחנן דאמר סוכה העשויה ככבשן ושמעתייהו כרבי סלקא דבעי סוכה שיש בה ד' אמות על ד' אמות ולית הלכת' כוותי'. **אמר** (רבא) [ר' יוחנן] סוכה **העשויה עגולה ככבשן** אם יש בהיקיפה כדי לישב כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה כמאן כרבי דבעי סוכה שיש בה ד' על ד'. **ואקשינן למה לי כולי האי מכדי גברא באמתא יתיב** בי"ב סגי. דהא שמעינן ליה לר' יוחנן דא' בעירובין מהאי קרא ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו על שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב ש"מ שכל מי שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח בי"ב סגי כיון דאית בהיקיפו י"ב נמצא חללו

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [לקמן כא:], ב) [לעיל ג. וש"נ], ג) [יומא י: לקמן כח:], ד) [לעיל דף ג., ה) [לעיל דף ו: וש"נ], ו) לקמן כג., ז) [לעיל ג. וש"נ], ח) לקמן דף ט: ע"ש, ט) [עי' תוס' ב"ב קא. ד"ה ותמכו], י) עירובין יג: יד. [ב"ב יד: אהלות פי"ג מ"ו], כ) עירובין דף כ:, ל) ו:, מ) לקמן דף יב., נ) [לעיל ג.], ס) הוריות יג ע"ב.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר רבה סיכך: (ב) תוס' ד"ה סיכך ע"ג פסי וכו' ולעולי רגלים נמי לא התירו: (ג) ד"ה העושה וכו' ולמה ליה למימר משום דלאיה:

◆

גליון הש"ס

[מכת"י] גמרא מכדי גברא באמתא יתיב. ע' ב"ב דף קא ע"א תוס' ד"ה ולקמן וכו': תוס' ד"ה סיכך על גבי מבוי וכו' וי"ל דמיירי בלחי טפח וכו'. ע' לקמן דף יט ע"א בתוס' ד"ה אלא לי' [וכו']:

◆

תורה אור השלם

א) וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכֹּתָ עַל הָאָרֹן אֶת הַפָּרֹכֶת: [שמות מ, ג]

◆

ליקוטי רש"י

ורבי יהודה מכשיר. בגמרא מפרש פלוגתייהו [לעיל ב.]. שתים כהלכתן. מוכחות ולפניו כמין גאם או דרומית ומערבית. כהלכתן. כשיעור משך סוכה [לעיל ו:]. כמין צריף. כוך של ציידין שאורבין בו את העופות ועשוי כורות שמשפעת והולכת שגגו ודפנותיו אחד. לפי שאין לה גג. שאינו ניכר מתוכו היכן גג ומהיכן כותל לאהל שמשפע לאו אהל הוא אלא א"כ יש בו טפח בגגו [illegible] כל שיש בהקיפו ג' טפחים. [illegible] טפח [עירובין יג:].

◆

הגהות וציונים

א] נדצ"ל כאילו: ב] לשונו כאן מובא ולקמן כב ע"ב במשנה הוא כיאות (דבש תמר): ג] נראה למחוק תיבת מוטה (דבש תמר) ובדקדו"ס מביא גי' ראשו אחד על הכותל וראשו השני על הארץ: ד] נראה דהתיבת אלמא שכתוב אח"כ ברש"י שייך כאן: ה] נדצ"ל ארבע: ו] צ"ל ודאמרינן לעיל דמעמידו בפחות מג' לדופן דהיינו מדרבנן (רש"ש): ז] צ"ל אין לפניה זו (יעב"ץ) או שצ"ל אין לזו הסוכה: ח] רש"י מ"ז (גליון) וכן בדפו"ר ליתא:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עירובין דף עו., ב) [עירובין מ. ב"ב קא:], ג) [עירובין עו:].

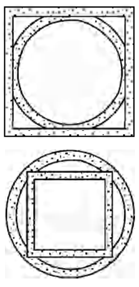

[א] הני מילי בעיגולא אבל בריבועא בעיא טפי מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע בשיתסר סגי ה"מ בעיגול דנפיק מגו ריבועא אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא בעיא טפי משום מורשא דקרנתא [ב] מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא בשיבסר נכי חומשא סגיא לא דק אימור דאמרינן לא דק פורתא טובא מי אמרינן לא דק א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי מי סברת גברא באמתא יתיב תלתא גברי בתרתי אמתא יתבי כמה הוו להו שיתסר אנן שיבסר נכי חומשא בעינן לא דק אימור דאמרינן לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן לא דק אמר ליה רב אסי לרב אשי לעולם גברא באמתא יתיב ורבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב כמה הוו להו תמני סרי בשיבסר נכי חומשא סגיא היינו דלא דק ולחומרא לא דק [ג] רבנן דקיסרי ואמרי לה דייני דקיסרי אמרי עיגולא דנפיק מגו ריבועא רבעא ריבועא

הני מילי. דבהיקף ג' איכא רווחא[א] טפח: **בעיגולא.** רוחב טפח יש בו והוא עגול וכל עגול אין רחבו אלא באמצעו ואנן בעינן ד' אמות מרובעות שיהא ארבע בצידיה כמו באמצעה ובריבועא איכא הקיפא טפי: **מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע.** מתני' היא בארבעים ותשע[ב] מדות והדברים נראין לעינים דאילו אמה עגולה חוטו של שלש אמות מקיפה ואמה מרובעת צריכה חוטו ד' לסובבה אמה לכל רוח: **בשיתסר.** היקף סגי: **ה"מ.** דסגי בשיתסר מהאי טעמא דמרובע יתר על עיגול רביע: **בעיגולא דנפיק מיגו ריבוע.** אם היקפת בחוט של ט"ז אמה בקרקע בריבועא תמצא בתוכו ארבע מרובעות ואם היית צריך לעגלו מבפנים ולהוציא קרנות ריבועו אתה עוגלו בחוט י"ב ונמצא חילון יתר על הפנימי רביע אף כאן אם היתה[ג] מרובעת סוכה זו דיה להיות כדי שישבו בהיקיפה ששה עשר בני אדם: **אבל בריבועא מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא.** אבל עכשיו כשעשה אותה עגולה אם לא היה הקיפה אלא ששה עשר נמצא האמצע רוחב הרבה מארבע וצידיה הולכים וכלים עד לכלה ואין אתה מוצא בצידיה ארבע שאין לה זויות ורבי ארבע מרובעות בעי וצריך אתה לעשות על כרחך היקף עיגולה גדול כדי שתוכל לרבע מתוכה ארבע מרובעות שיש להם זויות: **מכדי כל אמתא בריבועא כו'.** כשאתה מודד אלכסון שלהם אתה מוצא לכל אמה שבריבוע תוספת שני חומשים כך שיערו חכמים: **בשיבסר נכי חומשא סגי.** שהרי אינך צריך להרחיב עיגול זה אלא שתמצא בתוכו ד' מרובעות וכשאתה מושיב לתוכו טבלא מרובעת יהא חוט העיגול המקיפו נוגע בקרנות הריבוע נמצא עיגול זה רחב מתוכו כמזוית לזוית של ריבוע שהוא חמש אמות ושלשה חומשים ודבר עגול כל רחבו שוה כאלכסונו כן אמצעו שהרי אין לו זויות נמצא תוכו חמשה ושלשה חומשין על חמשה ושלשה חומשין וכל שיש ברחבו טפח בעיגול צריך היקפו שלשה נמצא לחמש אמות רחב חמש עשרה אמה היקף ולשלשה חומשין תשע היקף שהן שתי אמות פחות חומש הרי שיבסר נכי חומשא פחות חומש: **לא דק.** ר' יוחנן במילתיה לצמצם ואמר טפי דלכל כמה דהויא גדולה טפי עדיפא: **לחומרא.** אם אמר להוסיף על השיעור דלא חש לצמצם לא הוה קשיא לן אבל השתא דבציר ליה שיעורא והכשיר את הפסולה קשיא לן מי לא דק במילתיה דלא ליקיל: **באמתא יתיב.** ואי הוה מצריך רבי יוחנן להושיבם לתוכה ודאי איכא לאקשויי: **אלא ר' יוחנן מקום גברי לא קחשיב.** בתוך הסוכה אלא סביבותיה מבחוץ הוא אומר להושיבם הרי פיתחנו מן החשבון מרוחב העיגול שתי אמות על שתי אמות שכשאתה סובבו בחוט סביבו מבחוץ היקפו עשרים וארבע אתה מוצא בתוכו שמונה על שמונה דלכל שיש בהיקפו שלשה יש ברוחבו טפח ועכשיו שהדפנות מפנימה למושבן אינו רחב אלא ששה על ששה דהא גברא באמתא יתיב והוצאת לך אמה מזה ואמה מזה: **לכל לד:** כמה הוו להו תמני סרי. בהקיפה יש שמונה עשר דהא רחבה ששה על ששה: **ולחומרא לא דק.** שהוסיף מעט על השיעור ולא לצמצמו ומיהו פורתא הוסיף דלא הרחיבו בתוכו יותר על שיעורו אלא שני חומשין דהיינו שליש מששה חומשין שהוסיף בהקיפו וליכא לאקשויי כדאקשת לעיל טובא מי לא דק: **ורבנן דקיסרי אמרי.** לעולם מקום גברי בעינן דלהוי לתוכה עשרים וארבע אמות: **דעיגולא מגו ריבועא ריבעא.** מפיק מן הריבוע כשאתה עוגל את המרובע מתוכו: אבל

כמה מרובע יתר על העגול רביע. אין להוכיח דבר זה מהא דטבלא מרובעת של שלש על שלש וחוטו[ד] של שתים עשרה יסוב אותה וטבלא עגולה של שלש חוטו של תשע אמות יסוב אותה דלכל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רחב טפח כדאמר בשמעתין דאין מביאין ראיה מחוט היקף הגדול רביע אלא רוחב המקום דאטו טבלא עגולה של ד' על ד' אמות שלקחה דעתך שאינה מחזקת אלא כטבלא של ג' על ג' מרובעים לפי שהחוט המקיפו מדתו שוה והלא כשתחלוק טבלא של ג' על ג' מרובע על ג' רצועות לאורך ושלש רצועות לרוחב לא תמצא בה כי אם ט'

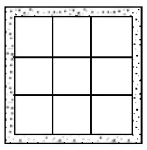

[של] אמה על אמה וטבלא עגולה של ד' על ד' ע"כ יש בה י"ב רצועות של אמה על אמה שהרי (אם) ריבוע של ד' על ד' כשנחלק לד' רצועות של רחב אמה לארכו וכן לרחבו תמצא בו י"ו רצועות של אמה על אמה ומרובע אינו יתר על העיגול אלא רביע נמצאת אתה אומר שהעגולה היא י"ב אמה על אמה אלא ודאי אין ראיה מחוט של היקף כלל ועוד תדע דרצועה של ה' אמות אורך על רוחב אמה חוט של י"ב אמה מקיפה כשתבא לחלקה לרצועות של אמה על אמה אין בה אלא חמש אמות והיינו טעמא לפי כשאתה מניח חוט בריבוע הולך ומיצר לזויות וכשאתה מניחו בעוגל מרחיב והולך ואם באנו לכוין החשבון דמרובע יתר על העגול נוכל להוכיח בענין זה שתעשה נקודה של משהו ותקיפנה בחוטין הרבה סביב זה סיבוב אחר סיבוב עד שירחיבו ויגדל רוחב בעוגל טפח על טפח ואחר כך תחתך החוטין מן הנקודה ולמטה דהיינו מחצי רוחב עיגול ולמטה ואחר שיחתכו יתפשטו כל החוטין מימין ומשמאל ונמצא כל חוט הולך ומאריך מחבירו משהו מכאן ומשהו מכאן עד שאתה מגיע לחוט העליון דארכו ג' טפחים שהוא חוט החילון שהוא מסבב טפח על טפח דלכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים נמצאו החוטין הללו סדורין כענין זה כמין רצועה רחבה באמצע חצי טפח והיינו כנגד הנקודה מכאן ומכאן כלה והולכת וצרה עד משהו ואם באת לחזור ולחלק אותה באמצע היינו כנגד הנקודה תמצא שתי רצועות שכל אחת ארכה טפח ומחצה ומצד אחת רחבה חצי טפח ומצד אחת כלה עד משהו ועתה תצטרף אלו שתי הרצועות ושים הארוך כנגד הקצר תמצא רצועה ארכה טפח ומחצה על רוחב חצי טפח תחלוק אותה לשלש רצועות תמצא בה שלש רצועות מחצי טפח על חצי טפח ואילו רצועה מרובעת של טפח כשתחלקנה שתי וערב תמצא בה ארבע רצועות של חצי טפח על חצי טפח הרי לך מרובע יתר על העיגול רביע: **כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה.** אין החשבון מכוון ולא דק דאיכא טפי פורתא שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלק אותו שתי וערב נמצא בתוכו ארבעה ריבועים של חמשה על חמשה חזור וחלוק אותם ריבועים לאלכסונים ההולך לצד אמצע של ריבוע גדול תמצא בריבוע הפנימי חמשים אמה שהרי הוא חציו של חילון שהרי חלקת הריבועים של ה' על ה' כל אחד לאלכסונו ואם לא היה בו אלא לפי חשבון אמתא ותרי חומשי דהיינו ז' על ז' נמצא דאין בו חציו של חילון דריבוע של שבעה על שבעה אין בו אלא ארבעים ותשע רצועות של אמה על אמה וראוי להיות חמשים דהא הוא חציו של עשרה על עשרה דעולה למאה רצועות של אמה על אמה:

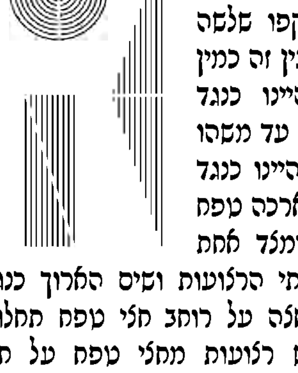

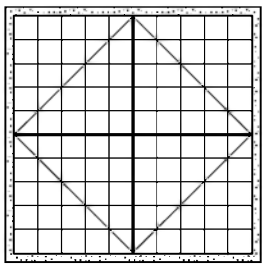

רבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב. על חנם דחק לייסב דברי ר' יוחנן דעל כרחך מקום גברי קחשיב דשמעינן ליה בהדיא בעירובין בריש חלון (דף עו.) דאמר חלון עגול צריך שיהא בהקיפו כ"ד טפחים ולא מיתרצא אלא כדייני דקיסרי וכו':

ריבועא

רבינו חננאל

ד' על ד'. **ודחינן הני מילי בעיגולא.** כלומר לא תמצא חללו ד' אמות אלא באמצע בלבד בצדדין אינך מוצא ד' אמות א) ותנן באהלות (פי"ב מ"ו) כמה יהא בהיקיפה ויהיה בה טפח ב) במרזב במרובעת ד' שהמרובע יתר על העיגול רביע בי"ו גברי סגי דהא משכחת ד' על ד' אמות. **ודחינן הני מילי** דמרובע יתר על העיגול רביע בעיגולא דנפיק מגו ריבועא אבל ריבועא דנפיק מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. ראינו לרבינו הגאון פי' ואמר אינך מוצא ד' על ד' אמות אלא יש בעיגולו ט"ז אמה וה' שביעיים ושני שלישי שביע חסר מעט. **ותוב אמרינן מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא.** כלומר אם תעשהו באלכסון במתיחת זויותיו תמשוך בהן מורשא דקרנתא לא יוסיף יתר על כל אמה שני חומשין לי"ב אמה כ"ד חומשין משום שתרבעהו ותוציא מורשאות בקרנותיו נמצאו כ"ד חומשין הנה ה' אמות פחות חומש ושתים עשרה הנה י"ז אמה פחות חומש וזהו שאמרו **בשיבסר נכי חומשא סגי.** כלומר בזה השיעור בי"ז נכי חומש בעיגולא תמצא ד' על ד' אמות אחרי שתמשוך מהן מורשא דקרנתא. **ודחינן לא דק.** כלומר הוסיף על שיעור ולא דקדק ומתמהינן אימור דאמרינן לא דק פורתא טובא [מי] אמרינן. **וחזרנו לחשבון אחר** כלומר אין כל אדם ישיבתו אמה אלא מקום ב' אמות ישיבת ג' אנשים הן אי הכי בכמה אמות יושבין כ"ד בני אדם בי"ו אמות ואנו בשבסר נכי חומש בעינן. **ושנינן לא דק.** הוסיף אמה אחת פחות חומש ואמרינן אימור דאמרינן לא דק לחומרא וזה קולא היא כי בי"ו אמה הסוכה פסולה היא ואתה הכשרת אותה. **ושנינן לעולם גברא באמתא יתיב ור' יוחנן מקום גברי לא קחשיב.** פירוש בני אדם הללו חשבן ר' יוחנן במקום דופן וכשישב אדם נמצא ירכו עם שוקו אמה והיושב כנגדו אמה כשיהיה האמות בעיגול נמצא מקום ישיבת זה אמה ומקום היושב כנגדו אמה אחרת כשתוציא מכלל השמונה אמות במקום ישיבתם נמצא פנוי ביניהם ו' אמות וכל עיגול שיש בתוכו ו' אמות קו יסוב אותו י"ח אמה ודי לנו בי"ז נכי חומש נמצא שהוסיף אמה וחומש ושנינן לחומרא הוסיף והיינו לא דק ולחומרא לא דק. **וגרסינן בפרק חלון** שבין ב' חצרות א"ר יוחנן חלון עגול צריך שיהא בהיקיפו כ"ד טפחים ושנים ומשהו [מהן] בתוך י' שאם ירבענו נמצא משהו בתוך י' למה לי כולי האי מכדי כל שיש בהיקיפו ג' טפחים יש בו רחב טפח בי"ב טפחים סגי ושנינן הני מילי בעיגולא אבל בריבועא כו' ואסיקנא בי"ז נכי חומשא סגי ושנינן ר' יוחנן דאמר כדייני דקיסרי דאמרי ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא ואקשינן והא ליתא לדייני דקיסרי ושנינן לטעותא דדייני דקיסרי

ליקוטי רש"י

בשיתסר. היקף סגיא ד' היקף לכל רוח למרובע. **הני מילי.** דסגי באטפויי ריבעא למיהוי שיתסר בעגולא דנפיק מגו ריבועא כגון חלון מרובע ד' על ד' היקפו שיתסר ואי מעגלא מגואי דאין רוחב ד' אלא באמצעו אית ליה היקפא תריסר וטפי עליה מרובע רביע. **אבל.** הכא דבעית למינקט ריבוע ד' על ד' והיקפה שיתסר ד' לכל רוח בגו עיגולא לבד מאי דמדלית מעגולא בעי היקפא טפי כדי למנקט בגוויה מורשי דריבועא דהוי ד' הן ואלכסונן. **מכדי כל אמתא וכו'.** וסגי ליה להאי עגולא בפותיא דד' טפחים ואלכסונן בעיגולא וכל דבר עגול שוה מדת אלכסונו למדת אמצעו דהא אין לו זויות כמה בעי למיהוי פותיה ד' ותמני חומשי דהוו להו חמשה ותלת חומשי וכי מקפת לעיגולא דהאי שיעורא כמה הוה היקפא חמיסר פוסכי ותשעה חומשי דהוה להו שיבסר נכי חומשא [עירובין עו:].

הגהות וציונים

א] נדצ"ל **רוחב** (בדפו"י **רוח'**): **ב]** צ"ל **במס'** מדות וכ"ה בתוספות ב"ב כז. והיא משנה במס' אהלות פי"ב מ"ו (גליון). ועי' בהגהות בן אריה בב"ב שם שצ"ל במ"ט מדות כמו שכתוב כאן וכ"ה בתוס' בדפו"ר והיה לרש"י ותוס' מחז"ל ברייתא דמ"ט מדות ומה שכתוב כאן בגליון הוא טעות: **ג]** צ"ל אם היתה **סוכה זו מרובעת** (כת"י): **ד]** צ"ל **חוטו** (רש"ש):

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע ודתנן באהלות וכו'. ב) לפנינו שם מיירי המשנה בקורה ולא במרזב ואולי דגי' אחרת היה לו לרבינו ז"ל שם.

ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא ולא היא דהא קחזינן דלא הוי כולי האי: א"ר לוי משום ר"מ(א) [א]שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה [ב]וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה ואמאי תהוי חיצונה כבית שער הפנימית ותתחייב במזוזה משום דלא קביע (ב) °תנו רבנן[א] [ג]גנב"ך סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא [ד]והוא שעשאה לצל סוכה מכל מקום לאתויי מאי לאתויי סוכת רקב"ש דתנו רבנן [ה]סוכת רקב"ש סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל סוכה מכל מקום לאתויי מאי לאתויי סוכת גנב"ך האי תנא דגנב"ך אלימא ליה גנב"ך משום דקביעי וקא תנא מכל מקום לאתויי רקב"ש דלא קביעי והאי תנא דרקב"ש אלימא ליה רקב"ש דבני חיובא נינהו ותנא מ"מ לאתויי גנב"ך דלאו בני חיובא נינהו:

מתני'

אבל ריבועא מגו עיגולא פלגא. כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה מוציא ממנו חצי השיעור הנשאר בו דהיינו תילתא דכוליה הלכך לשם עשרה ריבוע צריך העיגול המקיפו סביב להיות עשרים וארבע: ולאו מילתא היא. דהא ראינו דלא הוי שיעורא כולי האי אלא שיהא רחב כשיעור אלכסונא של מרובע וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונו: שתי סוכות של יוצרים. כך היה דרך של יוצרי כלי חרס דימיהן עושין להם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור: פנימית אינה סוכה. אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה ואע"ג דלא בעינן סוכה לשם חג דהא כבית הלל קיימא לן דמכשרי סוכה ישנה במתניתין (דף ט.) הכא אינה סוכה דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם: וחייבת במזוזה. לעולם משום דכל דירתו בה: החיצונה סוכה. ויוצא בה ידי חובתו ואין צריך לסותרה ולעשותה לשם חג כבית הלל ומשום היכרא דמצוה ליכא למיסר דכיון דכולה שתא לאו הכא דייר והשתא דייר בה איכא היכרא: ופטורה מן המזוזה. לעולם דלאו דירה היא שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם ולהכניס שם תגרים: ותיהוי כבית שער הפנימית. דקי"ל במנחות בהקומץ רבה (דף לג:) דחייב במזוזה מדרבנן. בית שער פירק"א בלע"ז שלפני הבית: משום דלא קביע. לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער: סוכת גוים. שעשויה לדור בה בימות החמה: סוכה מ"מ. אפילו פחותה מאלו ולקמיה מפרש מאי היא: מאי כהלכתה. מאי אתא לאשמועינן דאילו שתהא צלתה מרובה מחמתה ובדבר שכשר לסכך בו פשיטא אטו משום דריעא במילי אחרנייתא שלא נעשית לשם סוכה תתכשר אף בפסולות: אמר רב חסדא. האי כהלכתה דקאמר הוא שמסוככת יפה דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב: דקב"ש. סימן רועים קייצים בורגנין שומרי פירות ולקמן פריך מאי גריעותייהו דהני מהנך דלעיל דקרי ליה סוכה מכל מקום: רועים. שעשו סוכה בשדה לישב בתוכה מפני השרב ושומרים לצאן: קייצים. שומרי קציעות השטוחין בשדה לייבש: בורגנין. שומרי העיר. וכולן ישראלים הם אבל סוכה זו לא לשם חג נעשית: סוכה מכל מקום. דאפילו פחות מאלו והיינו הנך דלעיל כדמפרש לקמן דהאי תנא חשיבי ליה הני משום דישראלים נינהו וחייבין בסוכה וראויה סוכתן להכשיר יותר מסוכת גנב"ך גוים נשים בהמה כותים שאין חייבין בסוכה: אלימא. חשובה להכשיר: סוכת דקב"ש לא קביעי. פעמים רועין כאן ופעמים רועין כאן כשאכלו את המרעה וכן קייצים כשיבשו[ב] הולכין להם וסותרין סוכתן:

מתני'

ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא. פירש בקונטרס כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה נוטל ממנו חצי השיעור הנשאר בו דהיינו תילתא דכולה הלכך לשם עשרה ריבוע צריך העיגול המקיפו סביב להיות כ"ד ודבר תימה הוא זה מה ענין זה אצל זה אלא יש לפרש ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא מרוחבו של עוגל מחזיק רוחב הריבוע נמצא זויות של ריבוע המגיעין עד העיגול כפליים על רוחב הריבוע דקא סבר כל אמתא בריבוע תרי אמות באלכסונא ותימה היאך טעו במדה רבי יוחנן ודייני דקיסרי דמאחר שלא מדדו הדבר היאך עשו כלל על דבר שאינו ויש לומר דקבלה בידם לשון זה של ריבוע מגו עיגולא פלגא והוא אמת לענין המקום ולא לענין אורך החוט המקיף והרוחב למקום הריבוע שבתוך העיגול מתמעט חצי של ריבוע דהוא תילתא דכולי עיגול תדע שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלקנו שתי וערב ותחזור ותעשה ריבוע בפנים לאלכסונה

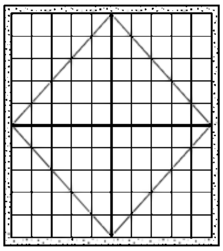

של ריבועים קטנים כענין שפירשתי לעיל נמצא ריבוע פנימי חציו של חיצון ואם תעשה עוגל של עשרה על עשרה בתוך ריבוע החיצון יהא העגול בין שני הריבועים וזה הוכחנו שמרובע יתר על העיגול רביע אם כן העיגול יתר על הריבוע הפנימי חציו של פנימי דהיינו (תילתא דעגולה דהיינו[ב]) רביע של ריבוע חיצון וקשה תימה דלא נקט ריבועא דנפיק מגו עיגולא (א) דהיינו תילתא מכל העגול כי היכי דנקט עיגולא דנפיק מגו ריבועא ריבעא דהיינו ריבעא מכל הריבוע לכך יש לפרש דהנך תרי מילי קיימי דאיירי[ד] כענין שפירשתי שעושה עיגול בתוך ריבוע וחוזר ועושה ריבוע

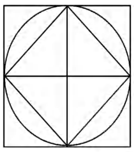

אחר בתוך אותו עיגול ואתא למימר שנתמעט העוגל רובע של ריבוע החיצון וריבוע פנימי נתמעט מריבוע חיצון פלגא ורובע ופלגא קיימי אריבוע חיצון ואם תאמר והלא ריבוע של שבעה על שבעה אם תעשה בו עוגל של שבע על שבע אמות ותחזור ותעשה בתוך העוגל ריבוע של אלכסונו שבעה כמדת העוגל הוה ליה ריבוע פנימי חמשה על חמשה לפי חשבון של אמתא ותרי חומשי באלכסונא ומשכחת לה בריבוע פנימי יתר מחציו של חיצון דיש בפנימי כ"ה רצועות של אמה על אמה ובחיצון לא משכחת אלא מ"ט ויש לומר שזה תלוי במה שהוכחנו לחשבון של אמתא ותרי חומשי אינו מכוון דאיכא טפי וא"כ אין בריבוע הפנימי ה' על ה' דאם היה בו ה' על ה' היה אלכסונו עולה טפי מז': **ותיהוי** חיצונה בית שער לפנימית ותתחייב במזוזה. ובית שער חייב במזוזה כדתניא בהקומץ רבה (מנחות דף לג:) בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה ותימה דבפרק קמא דיומא (דף יא: ושם) אמרינן דממעטינן להו ממזוזה מדכתיב בית מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה ויש מחלקין בין פתוחין לבית ולפתוחין לגינה וקשיא דאם כן הוה ליה לשנויי הכי התם במנחות (שם) דפריך אדרב חסדא דאמר אכסדרה פטורה מן המזוזה וי"ל הא דאורייתא הא דרבנן והא דלא משני התם במנחות דמשמע ליה דרב חסדא פטורה לגמרי קאמר אפילו מדרבנן:

סוכת כותים. כל הנך דקחשיב הכא אמר בשמעתין דלאו בני חיובא נינהו דקסבר גרי אריות הן[ג] והא דאמר פרק שני דיבמות (דף כד:) לאחד גרי אריות ואחד גרי חלומות הלכה כולם גרים הני מילי כשנתגיירו לגמרי אבל גרי כותים כתיב בספר מלכים (ב יז) את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים ומאן דאמר כותים גרי אמת[ז] קסבר דאחר כך ניתקנו:

סוכה

עין משפט
נר מצוה

נג א טוש"ע א"ח סי' תרלו סעיף ב:

נד ב מיי' פ"ו מהלכות מזוזה הלכה ט סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף יג:

נה ג ד ה מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ט סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלה:

◆

רבינו חננאל

דקיסרי קאמר נמצאת שמועה דר' יוחנן אליבא דדייני דקיסרי אמורה: **א"ר מאיר** משום ר' לוי ב' סוכות של יוצרים כו' פשוטה היא. **ת"ר סוכת גוים** סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מ"מ כשירה ובלבד שתהא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא וכן סוכת רועים סוכת קייצין סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מ"מ כשירה. **ואסיקנא סוכת גוים** וסוכת נשים וכיוצא בהן דלאו בני חיובא נינהו אם היא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא כשרה וכ"ש סוכת רועים וקייצים ובורגנין ושומרי פירות דבני חיובא נינהו שסוכתם כשרה:

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) כסתם משנה מס' מעשרות פ"ג מ"ז (מראה אש), (ב) מנחות מג., (ג) קידושין עה:, (ד) שם.

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ריבועא דנפיק וכו' וקאי תימה וכו' מגו עיגולא תילתא דהיינו תילתא מכל העיגול:

◆

גליון הש"ס

גמ' תנו רבנן גנב"ך. עי' גיטין דף מה ע"ב תוס' ד"ה כל:

◆

ליקוטי רש"י

ריבועי מגו עיגולא פלגא. בעי למשקל מיניה פלגא דהאי שיעורא דפיים דהיינו תילתא דמעיקרא דהוו להו תמניא מכ"ד ופשו להו שיתסר דקבילה להו דכל אלכסונא הכי הוי [עירובין עו:].

◆

הגהות וציונים

[א] צ"ל **סוכת** גנב"ך (ר"ש דעסוי וכ"ה גירסת ר"ח רי"ף רא"ש): [ב] צ"ל כשיבשו **הקציעות** (באה"מ): [ג] [מהר"ם מוחק זה] (גליון): [ד] צ"ל **אהדדי** (רש"ש):

◆

לעזי רש"י

פירק"א. פירוש בית שער (עיין רש"י ב"ב דף יא ע"ב ומנחות דף לג ע"ב ד"ה בית שער).

גמ' [א] טפח ומחצה בעי כיון דרחב לקבל טפח אידך חצי טפח מלבין ליה בטינא משהו מהאי גיסא ומשהו מהאי גיסא וקיימא אמר רבה בר רב הונא קורה שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי לקבל אריח [א]ומעמידי קורה אינן צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה ואריח [א] ורב חסדא אמר אחד זה ואחד זה צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה ואריח אמר רב ששת [ב]הניח קורה על גבי מבוי ופרס עליה מחצלת והגביה מן הקרקע שלשה קורה אין כאן מחיצה אין כאן קורה אין כאן דהא מיכסיא מחיצה אין כאן דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה [ב] ת"ר [ג]קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה [ד]וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ואינן נוגעות זו בזו [ג] פחות משלשה אין צריך להביא קורה אחרת שלשה צריך להביא קורה אחרת [ד] רבן שמעון בן גמליאל אומר פחות מד' אין צריך להביא קורה אחרת ארבע [ב] צריך להביא קורה אחרת [ה]וכן ב' קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו טפח אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת רשב"ג אומר אם מקבלות אריח לארכו שלשה אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת היו אחת למעלה ואחת למטה ר' יוסי בר' יהודה אומר [ו]רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' אמה ותחתונה למטה מעשרה אמר אביי ר' יוסי בר' יהודה סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דאית ליה רואין ופליג עליה בחדא דאילו ר' יהודה סבר [ג] למעלה מעשרים ור' יוסי ברבי יהודה סבר בתוך כ' אין למעלה מכ' לא: ר' יהודה אומר רחבה אע"פ שאינה בריאה: מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב רחבה אע"פ שאינה בריאה א"ל אתנייה רחבה ובריאה והאמר ר' אילעאי אמר רב [ד] [ז]רחבה ארבעה אע"פ שאינה בריאה רחבה ארבעה שאני: היתה של קש כו': מאי קמ"ל דאמרינן רואין היינו הך מהו דתימא במינה אמרינן שלא במינה לא אמרינן קמ"ל: עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה: פשיטא קמ"ל כדרבי זירא דאמר ר' זירא [ח]היא בתוך המבוי ועקמומיתה חוץ למבוי היא בתוך עשרים ועקמומיתה למעלה מעשרים היא למעלה מעשרה ועקמומיתה למטה מעשרה רואין כל שאילו ינטל עקמומיתה ואין בין זה לזה שלשה אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת הא נמי פשיטא היא בתוך מבוי ועקמומיתה חוץ למבוי איצטריכא ליה מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לאמשוכי בתרה קמ"ל: [ט]עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת: הא תו למה לי סיפא איצטריכא ליה כל שיש בהיקיפו ג' טפחים יש בו רחב טפח מנא הני מילי א"ר יוחנן אמר קרא [א] ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב והא איכא שפתו אמר רב פפא שפתו שושן כתיב ביה דכתיב [ב] ועביו טפח ושפתו (א) כמעשה כוס פרח שושן אלפים בת יכיל והאיכא משהו [ד] כי קא חשיב מגואי קא חשיב [ה] תניא [ה] רבי חייא ים שעשה שלמה היה מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה מכדי מקוה כמה הוי ארבעים סאה כדתניא [ו] ורחץ (את [ג] בשרו) במים

גמ' מלבין לה. לקורה בטינא ממרח בטיט בשיפוע מלא אצבע מכאן וכנגדו מכאן ומשוה אותה לקורה. מלבין לשון לבנים: ומעמידי הקורה. אם הניחה על גבי יתידות אין צריכין שיהו בריאין לקבל קורה ואריח אלא לקבל קורה לבד דהא לא יהבי אריח עלה ובקורה הוא דבעינן קביעות כי היכי דתיהוי היכר מעליא אבל מעמידיה לא תלי היכרא בדידהו: אחד זה ואחד זה. קורה בעינן [ו] בריאות לאריח ומעמידיה בעו בריאות דקורה ואריח: מחצלת. להיות מחילה לייפות כח התירו: שהגדיים בוקעין בה. הואיל וגובהה שלשה הויא מחילה תלויה ואינה מתרת: המתאימות. שהשכיבן זו אצל זו כמו תאומים: אחת למעלה ואחת למטה. ובין שתיהם כדי לקבל אריח [ז] זו אצל זו אלא שאחת מעמידים [שלה] גבוהים משל חברתה וגבוהים [ח] ממנה: רואין את העליונה כו'. עד שיהא זו אצל זו בשוה: למעלה מעשרים אמה. מן הקרקע דאין שם הכשר קורה: ולא תחתונה למטה מי'. סמוך לקרקע: דאית ליה רואין. (ב) נמי כאבוה דאמר במתני' רואין אותה כאילו היא של מתכת: היינו הך. דתנא ברישא רחבה אע"פ שאינה בריאה [ט] ולמה לי תו היתה של קש דאינה בריאה רואין אותה כאילו היא של מתכת: בריאה במינה אמרינן. שרגיל להיות באותו המין בריאה כגון קורה של עץ כי אינה בריאה נמי אמרינן רואין כאילו היא בריאה אבל של קש ושל קנים דאין בריאה במינה אימא לא אמרינן רואין: פשיטא. דהכא נמי אמרינן רואין דמאי שנא הא מדרישא: משפתו עד שפתו. חלל שלו לבד עובי דפנותיו עשר אמות וכתיב וקו שלשים באמה יסוב אותו אלמא לכל אמה רוחב בעיגולא איכא שלש אמות היקף: והאיכא עובי שפתו. דהוה עודף על י' של חלל ואפילו הכי וקו שלשים הוא דבעי ותו לא: פרח שושן. דק מאד כפרח שושן זו: ועביו טפח. בשולי דפנותיו [י] מלמטה אבל מלמעלה דק מאד כמעשה שפת כוס פרח שושן: מגוואי קא חשיב. קרא דהוא קו ל' להיקף דגוואי חשיב ליה שאין עובי שפתו מוקף בו אלא קו שלשים הוא מקיף חלל שלשים [כ]: מקוה טהרה. ארבעים סאה: במים

ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים. בפ' הישן (סוכה כב.) פריך מהכא למאן דאמר כל היכא דלית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי ומשני תריץ הכי ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' אלא בתוך כ' ותחתונה סמוכה לה בפחות משלשה וקשה דאדפריך מר' יוסי בר' יהודה לסייעין מדרבנן דלית להו רואין ואומר ר"י דטעמי' דרבנן לאו משום דלית להו חבוט רמי בפחות מטפח אלא משום דבעי קורה ראויה לקבל אריח ופסלי קורה הנופלת ברוח ושתי קורות המתאימות אפילו בפחות משלשה משום דבעי קורה ראויה לקבל אריח: **אתנייה** רחבה ובריאה. פירש רשב"ם ואין מחלוקת בדבר וקשה דאז יש למחוק כל בבא דרואין אלא נראה שהיה א) מהפך דברי רבי יהודה לרבנן וא"ת מאי פריך מרבי אילעאי דילמא כרבנן ס"ל וי"ל דלא מתוקם מילתיה כרבנן דהא רחבה ארבעה קאמ' ולרבנן דיה שתהא רחבה טפח ואפילו אינה בריאה אלא על כרחך כדרבי יהודה וס"ד דקים ליה לר' אילעאי דר' יהודה בעי רחבה ד' אבל אין צריך שתהא בריאה ומשני רחבה ארבעה שאני אבל ברחבה טפח בעי ר' יהודה שתהא בריאה ב) ומיהו קשיא כיון דגם דברי רבנן מהפך הוה ליה (ג) למימר מילתיה ארבנן ולמימר אתנייה רחבה אע"פ שאינה בריאה במילתייהו דרבנן ונראה לרבינו תם דרב יהודה מתני ליה אמילתיה דרבנן ואמר ליה רב אתנייה רחבה ובריאה כמו במתני' אלא שהש"ס המתין לסדר הגמרא זו עד שסיים פלוגתייהו והשתא פריך מר' אלעאי דמסתמא הוי כרבנן ולפי זה יש להוכיח דאין הלכה כרב דקאמר לעיל (ד' יא.) אתנייה צריך למעט דהמשנה לא נשנית כמו שהגיה וכאן נשנית כמו שהגיה וכן פסקו הגאונים וה"ג: **והאיכא** משהו. משמע שהחשבון מלומצם וכן בפ"ק דב"ב (ד' יד:) גבי שני טפחים שנשתיירו בארון ששם ספר תורה מונח שהיא בהיקפה ששה טפחים ופריך כיון דלאמצעיתו נגלל נפיש ליה משני טפחים וכן בתר הכי דמשני בספר דעזרה לתחלתו נגלל ופריך אכתי תרי בתרי היכי יתיב משמע דמלומצם לגמרי וקשיא דאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות: כמה

עין משפט
נר מצוה

עח א טוש"ע א"ח שם סעיף יח:
[א] [מיי' שם]:
עט ב מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סעיף כד:
פ ג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף כא:
פא ה מיי' שם הלכה כה טוש"ע שם סעי' כב:
פב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:
פג ז [עיין מ"מ בפי"ז הלכה יג] שם סעיף יז:
פד ח מיי' שם הלכה כו טוש"ע שם סעיף כ:
פה ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

רבינו חננאל

שנברא ועכשיו שנברא ימשמש במעשיו ואמרי לה יפשפש במעשיו: **מתני' הקורה שאמרו רחבה כו'**. כיון שנתפרש במשנה כי שיעור קורה כדי לקבל אריח שהיא חצי לבנה של ג' טפחים נמצא האריח טפח ומחצה. למה שנינו דיה לקורה טפח. טפח ומחצה בעי כשיעור אריח. **ומשנינן** כי משוי האריח על הקורה מעדיף אצבע בגודל מיכן וכמותו מצד אחר ממלאהו בטיט ועומד. **פי' בריאה חזקה.** ואמר רב חסדא אחד הקורה ואחד מעמיד הקורה כנגד כותלי המבוי צריכין להיות בריאין כדי לקבל קורה ואריח שעליה. שמועה דרב ששת פשוטה היא. **ת"ר קורה היוצאת מכותל צפוני** ואינה נוגעת בכותל דרומי שיש כנגדו אלא יש ביניהן ריוח וכן ב' קורות אחת יוצאה מכותל צפוני ואחת יוצאה מכותל דרומי ואין מגיעות הקורות [זא"ז] אלא יש ריוח ביניהן. אם אותו הריוח פחות מג' טפחים כלבוד דמי וא"צ קורה אחרת (אלא) [אבל] אם אותו הריוח ג' טפחים צריך קורה אחרת למלאות הריוח ההוא. **רשב"ג אומר ד' טפחים** צריך להביא קורה אחרת פחות מד' אין צריך דסבר כל פחות מד' טפחים כלבוד דמי וכן ב' קורות דקות משוכות ע"ג המבוי שאין אחת מהן בריאה לקבל אריח לארכו ג' טפחים [פחות מג'] אין צריך להביא קורה אחרת כו'. **היו ב' קורות אחת למעלה ואחת למטה** ממנה ואין אחת מהן בריאה [כדי] לקבל אריח ר' יוסי אומר רואין את העליונה כאילו היא למטה. פי' חבוט רמי ורואין את התחתונה כאילו היא למעלה. פי' אמרינן גוד אסיק מחיצתא. ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מכ' אמה שיצאה מתורת פתחו של היכל ולא תהיה עוד התחתונה למטה מעשרה טפחים שיצאת מתורת מחיצה. **אמר אביי ר' יוסי סבר לה כר' יהודה אבוה** בחדא דאית ליה רואין. פי' א) פצימין שרואין בהן. ופליג על אבוה בחדא. דאילו לר' יהודה אפילו הקורה אם היא נתונה למעלה מעשרים מכשיר. **ר"י אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה.** אמר רבינא לא היא אלא [בעינן] בריאה. אלא אם רחבה הקורה ד' טפחים אינה צריכה בריאה. **היתה של קש או של קנים** מהו דתימא רואין אותה כאילו היא של קש אמיץ וחזק שהוא מינו אמרינן אבל בדבר שאינו מינו לא קמ"ל רואין אותה כאילו היא של מתכת עקומה כו' זירא דאמר הקורה במבוי ועקמומיתה חוץ למבוי היא בתוך עשרים ועקמומיתה למעלה ב) (מי' טפחים) ועקמומיתה למטה מי' טפחים רואין כל שאילו תינטל עקמומיתה ואין בין זה לזה ג' אמרינן כלבוד דמי ואין צריך קורה אחרת כו': **פיסקא כל שיש בהיקיפו** שלשה טפחים יש בו רוחב טפח מנא לן דאמר קרא ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה (היינו עשר אמות ועוד. ופירק מגוואי חשיב). פי' רוחב חלל הים עשר באמה רחבו והיקיפו שלשים באמה **ואקשינן** והא איכא עובי השפתים שנמצא הים עשר אמות ועוד. **ופירק מגוואי חשיב.** פי' רוחב חלל הים עשר באמה וכן מדת היקף סביבותיו מבפנים הוא מחשב שנמצא ברוחב עשרה להיקף. **איבעית אימא** שפתו דק היה

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) סוכה יח. כב. [תוספ' פ"א], ב) [לעיל ט.], ג) [שם וש"נ], ד) לעיל ג., ה) [פסחים קט:], ו) [עי' פסחים קט.], ז) עי' לעיל ג ע"א.

תוספות ישנים

א) והר"א בשם ה"ר אביגדור הגיה דלא קאי לא ארבנן ולא אר' יהודה אלא רב יהודה הוי מתני לחייא בריה דרב דהכי הלכתא דלא בעי' בריאה כר' יהודה וא"ל אתניי' רחבה כו' דהלכתא רחבה ובריאה כרבנן ופריך והא"ר אילעאי אמר רב דהלכתא רחבה ד' אע"פ כו':

ב) ועי"ל דאדרב יהודה פריך מר' אילעאי אמר רב דמסתמא רב יהודה ידע כל דברי רב לפי שהיה תלמידו וא"כ ההיא מילתא דרב כמאן אמי' דלרבנן לא צריך ולרבי יהודה בעינן בריאה ומשני דרחבה [ד'] שאני ומודה ר' יהודה דלא בעינן בריאה ואתי כר' יהודה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמעשה שפת כוס פרח: (ב) רש"י ד"ה דאית ליה רואין כאבוה דאמר כצ"ל ותיבת "נמי" נמחק: (ג) תום' ד"ה אתנייה וכו' מהפך הוה ליה לאסוקי ארבנן מילתייהו ולמימר אתנייה:

תורה אור השלם

א) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד שְׂפָתוֹ עָגֹל סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: [מלכים א' ז, כג]

ב) וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל: [מלכים א' ז, כו]

ג) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: [ויקרא טו, טז]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

רב נסים גאון

דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. עיקר בירור זה בתוספת' כלאים (פ"ג) והיא הברייתא האמורה בזה הפרק הבא לפנינו (דף טז) כל שהוא פחות מג' צריך שלא יהא בין זה לזה ג' שלא יזדקר הגדי בבת ראש וכבר בירורנוהו בפרק הזורק במסכת שבת: **אמר אביי ר' יוסי בר' יהודה סבר לה כאבוה בחדא** היא שאמר במשנה היתה של קש או של קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת ור' יוסי בנו השוה עמו בזה הדבר כמו שהזכיר בזו הברייתא בכאן ר' יוסי בר' יהודה אומר רואין את העליונה כאילו היא למטה ברואין השוו שניהן ובגובה המבוי יתר מכ' אמה היתה חלוקה ביניהן שר' יוסי היה סובר צריך למעט כי כן אמר ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' אמה ור' יהודה אביו היה מכשיר במבוי שגבוה למעלה מכ' אמה כדתנן (ריש מסכתא) מבוי שגבוה למעלה מכ' אמה ימעט ור' יהודה אומר אינו צריך ולפי דעתו אפי' עליונה למעלה מעשרים אמה רואין אותה כאילו היא למטה:

חשק שלמה על רבינו חננאל א) [אלו ג' מיטת פלימין שרואין בהן הם משולי הגנה וצ"ע. ב) [נ"ל למעלה מעשרים היא למעלה מעשרה ועקמומיתה למטה מעשרה וכו'].

הגהות וציונים א] בכת"י ודפו"ר נוסף **דייה לקורה שתהא רחבה** טפח, טפח ומחצה בעי: ב] נדצ"ל **ארבעה** (טפחים, וכ"ה בסוכה ובכת"י): ג] בכת"י ודפו"ר דאילו ר"י סבר **אפילו** למעלה מעשרים (כלומר דמכשיר קורה למעלה מכ' במתני' דריש פרקין): ד] בכת"י נוסף **אלא** כי קא חשיב (וכ"ה נכון, דק"ס): ה] [צ"ל **תני** רבי חייא] (גליון) כ"ה בכת"י ובכל הדפו"י ונשתבש בדפוסים המאוחרים (דק"ס): ו] צ"ל **בעיא** בריאות דאריח (כ"ה כהוגן בכת"י ובדפו"ר, ובשאר דפו"י "בעי" ופשטו ליה אח"כ בטעות, דק"ס): ז] "ובין שתיהם כדי לקבל אריח" ליתא בכת"י ובדפו"ר ואולי צ"ל אחת למעלה ואחת למטה. **זו אצל זו ובין שתיהם כדי לקבל אריח** אלא שאחת וכו': ח] צ"ל משל חברתה **א"כ היא גבוהה** ממנה, כ"ה ברש"י שברי"ף ועי' הלשון בפי' רבינו יהונתן (מנחם משיב נפש), ועי' חכמת מנוח בילקו"מ: ט] בדפו"ר נוסף **דרואין כאילו היא בריאה** ולמה לי תו וכו': י] בדפו"ר נוסף **בשוליו ובדפנותיו** (וכ"ה ישר מאד, דק"ס), ועי' ליקוטי רש"י: כ] צ"ל אלא קו שלשים **היה** מקיף חלל **של ים** (כ"ה בכת"י ובדפו"ר ונשתבש בדפוסים שאח"כ, דק"ס, חלופי גירסאות):

[דף יג ע"א - טו ע"ב]

דף יג ע"ב. עשייה דידה מחיקה היא. וא"ת א"כ אמאי אין מוחקין לה מן התורה, וי"ל משום דכתיב וכתב את האלות האלה בעינן כתיבה לשם אלה.

שיודע לטהר את השרץ. תימה מה חכמה היא זו ליתן טעם ולטהר את השרץ שטימאתו תורה, ואומר ר"ת דלענין טומאת נבלות לטהרו מטומאת נבלות שלא יטמא כזית ממנו במשא דהא כתיב בנבלת חיה טמאה ושרץ אע"פ שרוחש הוא בכלל החיה כמו נחש דדרשינן בסנהדרין פ' ד' מיתות החיה הרומשת זה נחש, וקאמר רבינא דאתו שרצים בק"ו מנחש שיצא מכלל חיה דבהדיא ממעט ליה בת"כ מטומאת נבלות מוכל הולך על [גחון], וכי מסיק ולא היא [וסותר] הק"ו מ"מ אתי במה מצינו, ולא נמצא בת"כ שממעט נחש מטומאת נבלות, ועוד קשה דבהדיא ממעט שרצים ממשא בת"כ דקתני התם היא מטמאה משא ואין שרצים מטמאין במשא שיכול ומה אם בהמה שלא עשה הכתוב דמה כבשרה מטמאה במשא שרץ שעשה הכתוב דמו כבשרו אינו דין שיטמא במשא ת"ל היא ולא שרץ, ומיהו הא לא קשיא דאע"ג דאיכא מיעוט אתא רבינא לטהרו אף מק"ו, אבל הא קשיא היכי אתא רבינא לבטל ק"ו דתורת כהנים, ועוד מה לנחש שכן טהור מכל טומאות תאמר בשרץ שמטמא בכעדשה במגע.

נוח לו לאדם שלא נברא. והא דאמרינן בפ"ק דע"ז בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא לא חטאו לא באנו לעולם הא מפרש התם כמו שלא באנו לעולם, ועוד דהכא איירי בתחלה שלא נודע עדיין מה יהיה בסופו אבל הא פשיטא שחייהן של צדיקים טוב לעולם הזה וטוב לעולם הבא.

דף יד ע"א. אמר ליה אתנייה רחבה ובריאה. דהוא היה שונה בדברי ר' יהודה רחבה אע"פ שאינה בריאה כדתנינן במתני' ואמר ליה לשנות בדברי ר' יהודה רחבה ובריאה. וקשה א"כ מאי פריך מהא דאמר ר' אלעא רחבה ד' אע"פ שאינה בריאה דילמא כרבנן ס"ל, ורבינו שמואל פי' דרב לא תני פלוגתא דמתני' כלל אלא הוה תני רחבה ובריאה ולא הוה תני פלוגתא כלל, וקשה לפירושו דא"כ היה צריך למחוק כל אותה בבא היתה של קש או של קנים דאמרינן רואין אלא ודאי היה מהפך דברי ר' יהודה לרבנן, והא דקשיא לן דילמא כרבנן ס"ל י"ל דלא מיתוקמא מילתיה דר' אלעא כרבנן דהא אמרי רבנן דיה לקורה שתהא רחבה טפח ור' אלעא קאמר רחבה ד', אלא לר' יהודה קאמר וסלקא דעתיה דקים ליה לר' אלעא דר' יהודה בעי לעולם רחבה ד' אבל אין צריך להיות בריאה ומשני רחבה ד' שאני, ולפי מסקנתו נמי אתיא דר' אלעא כר' יהודה. ומיהו קשה להאי פירושא כיון דרב מפיך מתני' כששנה רב יהודה תחלה דברי חכמים הול"ל אמילתי' דרבנן אתנייה איפכא רחבה [אע"פ] שאינה בריאה, ור"ת מפרש דהאי מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב אמילתא דת"ק קאי אלא שהתלמוד המתין לסדר גמרא זו עד שסיים פלוגתא דר' יהודה ורבנן, והגיה ר"ת *) מתני' רחבה לקבל אריח ובריאה לקבל אריח ר' יהודה אומר רחבה כו', ורב יהודה היה שונה המשנה להיפך מהפך דברי רבנן לר' יהודה ואמר ליה רב אתנייה רחבה ובריאה היינו כמו שאנו שונין, וקצת קשה לפירושו דלא הוי כמו אתנייה דבכל דוכתא שהוא שונה כמו שאנו שונין והוא מגיה לו בענין אחר כי ההיא דלעיל אתנייה צריך למעט, ורבינו מאיר פירש מתני ליה רב יהודה כלומר היה שונה הלכות עירובין לחייא בר רב והיה שונה לו דהכי הלכתא רחבה אע"פ שאינה בריאה כלומר כר' יהודה דמתני', ואיכא למימר דסבירא ליה כשמואל דאמר לקמן בסוף פרק כל גגות כל מקום שאמר ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו ורב לטעמיה דפליג התם אשמואל, ואמר ליה אתנייה רחבה ובריאה דכרבנן קיימא לן אבל בגירסת שמעתין לא איפליגו כלל, ולא דמיא לההיא דלעיל דאמר אתנייה צריך למעט, ופריך והא אמר רב אע"פ שאינה בריאה וכו' אלמא דס"ל כר' יהודה.

כל שיש בהקיפו שלשה יש בו רוחב טפח מנא הני מילי. תמיה לי מה שייך למיבעי הכא מנא הני מילי בדבר הנראה לעינים ואדם יכול לעמוד עליו יביאו דבר שהוא רחב טפח ונמדוד ההיקף, ונ"ל לפרש לפי שאין הדבר מכוון שההיקף הוא יותר מג' טפחים קא בעי תלמודא מה"מ מנין לקחו חכמים ליתן גבול ומדה לדבר אחד אע"פ שאינו מכוון אלא שהדבר קרוב להיות מכוון, ומייתי ראיה דקרא נמי קא עביד הכי דים של שלמה שהיה רחב עשר וקאמר קרא דקו שלשים אמה יסוב אותו אע"פ שהוא ארוך יותר, ופריך תלמודא והא איכא שפתו דהא דקאמר קרא *) דקו שלשים יסוב אותו מיירי בשפתו ואז הי' הקו אורך הרבה משלשים אמות והיאך יאמר הפסוק דבר שהוא כל כך מופלג, ותו פריך והא איכא משהו אע"פ שהוא כפרח שושן אכתי הוי מיפלג שהוא מחזיק יותר משלשים אמה.

דף יד ע"ב. ש"מ גודשא תילתא. אומר ר"ת דנפקא מינה למקח וממכר אם התנה עמו לעשות לו כלי מדה א"נ אם התנה עמו למכור לו סאה של חטין גדושה.

שאני לחיים הואיל ורבי קאי כוותיה. דמצריך פסי חצר שלשה כדתני אדא בר אבימי אע"ג דלא דמו לגמרי דמחמרינן בחצר טפי ממבוי דמצד אחד בעינן פס ד' אפילו לרבנן ולאידך פירושא דלעיל [יב. ד"ה פשה] לרבי, ובמבוי סגי בלחי ומשהו, כן נראה לי. וא"ת אליבא דשמואל איירינן הכא ולעיל פרישית דשמואל לית ליה דאדא בר אבימי אלא סבר דלרבי משתי רוחות משהו לכאן ומשהו לכאן, וי"ל מ"מ מרוח אחת סבר דבעינן פס ד' ולא כרבנן דסגי בלחי משהו, וקאמר הכא אמילתיה דשמואל דקאי אמתניתין ואמר אין הלכה כר' יוסי דמשמע אלא כרבנן בר פלוגתיה דפליגי עליה במתני' ואמרי לחי משהו הילכך שפיר קאמר דקאי רבי כוותיה דלא סגי בלחי משהו.

פוק חזי מה עמא דבר. פרש"י כבר נהגו העם בלחי משהו, וכיון דאין הלכה כר' יוסי בלחיים כ"ש בהילמי דאפילו לרב הונא בר חיננא דהוה פליג בלחיים הוה מודה בהילמי דאין הלכה כמותו, הילכך מותר לעשות מי מלח ולזרוק על עופות צלוים ואם מפזר המלח על העופות וחוזר ונותן עליהם המשקין כה"ג שרי אפילו לר' יוסי משום דשמנונית העופות ממתק המלח והכי לא הוי כמעבד כדתנן בפ' ח' שרצים אלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים ולתוך המלח.

דף טו ע"א. היכא דלא סמכן עליה מאתמול ב"ע לא פליגי דלא הוי לחי. אליבא דמסקנא דשמעתין נקט תלמודא הכא אע"ג דלא אסקינן אכתי הכי.

ת"ש העושה סוכתו בין האילנות וכו'. כפ' הישן פריך מינה לרב אחא בר יעקב דאמר כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ומוקי לה בדעבד בהוצא ודפנא, ולפי זה הוה מצי למימר הכא ולטעמיך ולא הוה צריך נמי לאוקומי שנטען מתחלה לכך, ונראה לפרש דדייק הכא והתם משום דמשמע ליה דאיירי בכל ענין בין הוי רוחב הדופן מעובי האילן שאינו הולך ובא עם הרוח בין הוי רוחב הדופן מן הנוף.

אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה. פי' לעיל גבי פלוגתא דרב יוסף רחבו בכמה אמר אביי ד' ומפרש טעמא דאביי משום דקסבר [קורה] משום מחיצה וכ"ש לחי, ואע"ג דאיכא התם לישנא אחריני האי לישנא חשיב ליה עיקר, ורבא לטעמיה דאמר לעיל אחד זה ואחד זה משום היכר. וי"מ דאביי לטעמיה דהיינו דאמר לעיל בין הלחיים אסור, וליתא דאין הטעם תלוי בזה כדפרישית לעיל. ורבינו חננאל לא גריס לטעמיה אלא גריס הכי לחי אביי אמר משום מחיצה רבא אמר משום היכר.

לא סבר לה מר למיסמך אדיקלא. [וא"ה בלא] דקל נמי שרי לרב הונא דהא שמעינן ליה לקמן בסוף פרקין דאמר שבת הואיל והותרה הותרה, וי"ל דהא אמרי' נמי לקמן דאם נפלו מחיצות כגון הכא שניטל הלחי לא קאמר רב הונא.

והוו פליגי [אביי] ורבא כולהו שנייהו. פסק רש"י דהלכה כאביי והיינו למ"ד דיע"ל קג"ם, ור"ת פסק כאביי בפלוגתא דאביי ורבא בימי לידה שאינה רואה בהם דפליגי בה אביי ורבא בסוף בנות כותים ולידה היא למ"ד דיע"ל קג"ם, ובהא פסק הלכתא כרבא.

דף טו ע"ב. ת"ל וכתב לה מ"מ. וא"ת ואימא וכתב לה כלל ספר פרט אין בכלל אלא מה שבפרט ספר אין מידי אחרינא לא, ועוד דאמרינן בפרשת סוטה פרק היה מביא אינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדפתרא שנאמר וכתב בספר והכא נמי כתיב ספר והוה לן למפסל על כל דבר חוץ ממגילה, ולא מסתבר לחלק בין ספר לבספר, ועוד דקאמר ורבנן אי כתיב בספר כדקאמרת דאז היה לנו לומר כל דבר שאין בו רוח חיים, וי"ל גבי סוטה כתיב את האלות בספר הוי כלל ופרט אבל הכא ונתן בידה חזר וכלל אע"ג דברייתא לא מייתי כללא בתרא מ"מ סמוך עילויה, ובכי האי גוונא אשכחן פ"ק דקדושין גבי מרצע.

---

*) ר"ל בפיסקא שבגמ'.

תוספות רבינו פרץ

אות אחת כגון מבראשית ברא והוא כותב בראו, ורבי מאיר קיבל מרבותיו כגון הוה על הוה (יחזקאל ז') והטיל יו"ד על האחרון.

איכא בינייהו למחוק לה מן התורה. פי' דמ"ד חוץ מפ' סוטה [שבמקדש] א"כ דוקא פרשת סוטה אין מטילין לתוכה קנקנתום משום דניתנה לימחק אבל בספר תורה עצמו מטילין קנקנתום דהא לא ניתן לימחק משום דבעינן שיהא הפרשה של סוטה נכתבת לשמה ובספר תורה אינה נכתבת לשמה, ומ"ד חוץ מפרשת סוטה סתמא סבירא ליה דאפי' ספר תורה עצמו ניתן לימחק דלא בעינן כתיבה לשמה וא"כ אין מטילין לתוכו קנקנתום.

דף יג ע"ב. אלו ואלו דברי אלהים חיים. וא"ת גבי איסור והיתר היכי שייך לומר אילו ואילו דברי אלהים חיים אם הוא אסור אינו מותר ואם הוא מותר אינו אסור, ואומר מר"פ נ"ע דמצא בתוס' הר"ר יחיאל דאיתא במדרש [שוח"ט תהלים פי"ב] דהקב"ה שנאה התורה למשה בארבעים ותשעה פנים מותר ובארבעים ותשעה פנים אסור אמר משה להקב"ה מה אעשה א"ל הקב"ה הלך אחר רוב חכמי הדור אם רוב חכמי הדור מסכימים להיתר יהא מותר, ומ"מ קשה ממעשים שכבר היו כגון ממזבח דחד מוכח מקרא דהיה ששים וחד מוכח מקרא דהיה עשרים והתם היכי שייך לומר אילו ואילו דברי אלהים חיים דהא ליכא למימר הלך אחר רוב חכמי הדור דהא לא היה אלא בחד ענינא, ויש לומר דגם כולהו לא היה אלא בחד ענינא אלא חד מוכח מקרא דבדין הי' לו להיות הכי וחד מוכח מקרא דבדין היה לו להיות הכי, והא דקאמר אילו ואילו דברי אלהים חיים פי' דמתוך הפסוקים יש משמעות למידרש כמר וכמר אבל ודאי לא היה אלא בענין אחד.

ואמרי לה יפשפש במעשיו. להרהר בלבו ולעשות תשובה. **ואמרי לה ימשמש במעשיו.** פירש הקונטרס לחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, ויש לומר ימשמש במעשיו ר"ל שיהא זריז להזהר ולהתרחק עצמו מן העבירה כל כך שלא יוכל לבא בידו.

דף יד ע"א. מתני ליה רב חיננא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב רחבה אע"פ שאינה בריאה. פי' היה שונה לו במילתיה דרב יהודה הכי. **א"ל.** רב. **אתנייה רחבה ובריאה.** וא"ת א"כ ר' יהודה היינו ת"ק, וע"ק דהיכי מצי למימר דר' יהודה אית ליה רחבה ובריאה הא קאמר בהדיא במתני' במילתי' דר' יהודה רואין, ויש לומר דרב מפיך מילתיה דר' יהודה לרבנן ורבנן לר' יהודה, וא"ת א"כ רב אמאי המתין לומר לו עד מילתיה דר' יהודה היה לו לומר על מילתיה דרבנן, ויש לומר דנטר ליה עד דסיים למילתיה דרבנן ור' יהודה ובתר כן אמר ליה, ופריך והאמר ר' אלעזר רחבה אע"פ שאינה בריאה, וא"ת מאי פריך אימא דהיינו לרבנן דתני, דהא פי' דרב מפיך למילתיה דרבנן לר' יהודה ור' יהודה לרבנן, ויש לומר דע"כ הא דתני הכי היינו לר' יהודה דלרבנן ליכא לימר דא"כ מאי קאמר רחבה ארבעה הא שמעינן להו דאמרי דיה לקורה טפח אבל לר' יהודה דלא פי' כלל כזה בדבריו א"כ אנו יכולים לומר דסבירא ליה ארבעה, **ומשני רחבה [ד'] שאני.** כך הפי' כדפרשית, אבל אין לפרש דרב היה שונה לו להיפך ממתניתין במילתייהו דרבנן היה שונה רחבה אע"פ שאינה בריאה והוא אמר ליה אתנייה כדתנן במתני', ול"נ דהאי לישנא משמע לעולם שהיה שונה כמו במשנה והוא מגיה לו דלא כמתני' כדאמר לעיל (י"א א') גבי אם יש לו צורת פתח שהיה התנא שונה כמו במתני' אינו צריך למעט והגיה לו צריך למעט, וכן במס' שבת (ס"ו א') שהיה שונה כמו במתניתין הקיטע והגיה לו דאין הקיטע, וער"ק דא"כ הוה ליה לתלמוד לסדר הך מילתא על רבנן ולמה סידר אותה על מילתיה דר' יהודה, וער"ק דא"כ מאי פריך מר' אלעזר וכו' הא ודאי דהיינו לר' יהודה מדקאמר רחבה ארבעה דאילו לרבנן הא סבירא להו דיה לקורה טפח, לכנ"ל כדפרישית.

כי קחשיב מגואי קא חשיב. והק' השר מקוצי מאי קאמר כי קחשיב מגואי קחשיב פי' ותפשוט אימא מאיבראי קחשיב ולא תפשוט, ותירץ דע"כ אנו צריכים לומר מגוואי קחשיב דאל"כ מאי אשמעינן קרא דקאמר (מלכים א' ז') וקו שלשים באמה יסוב מה ערך יש לידע סיבובן מכל מדות שבתורה ודאי לא לחנם נקטיה קרא אלא ש"מ דאתא לאשמעינן האי כללא דכל שיש וכו' וא"כ צ"ל מגוואי קחשיב, ועוד נר' למר"פ נ"ע דסבירא ליה דמגוואי קחשיב דומיא דעשר ועשר ר"ל מגוואי דכתיב משפתו לשפתו.

דף יד ע"ב. האי גודשא תילתא. ואומר ר"ת דנפקא מינה לענין מקח וממכר דאם מכר אדם לחבירו סאה גדושה ולא נתן אלא מחוקה צריך לפחות לו השלישית.

ה"מ למעלה אבל למטה לא דהו"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה. וא"ת והאמרינן לעיל (ט' א') מבוי שרצפו בלחיים באנו למחלוקת רשב"ג [ורבנן לרשב"ג] דאמר לבוד וכו' ואע"ג דהיינו למטה דאיכא בקיעת גדיים, ויש לומר דמיירי שהלחיים סמוכין לכותל דהשתא ליכא שום בקיעת גדיים שבקיעת גדיים לא מיקריא אלא אם כן בוקעים בו מעבר לעבר וכיון דסמוכין לכותל א"כ אינם יכולים לבקע כלל.

א"ל פוק חזי היאך עמא דבר. פי' דנהגו העולם בלחי משהו, ונראה מדפסקינן בלחיים דלא כר' יוסי א"כ כ"ש דאין הלכה כמותו בהילמי דהא חזינן לעיל דאפי' רב הונא דהוה פליג בלחיים מ"מ הוה סביר ליה שפיר בהילמי דאין הלכה כוותיה וא"כ כ"ש השתא דאסיק דאין הלכה כמותו בלחיים דגם אין הלכה כמותו בהילמי, והפסק כתוב במס' שבת.

דף טו ע"א. וכ"ת ה"נ בשעשאו מתחלה לכך בשלמא קמה לחיי. וא"ת מאי קאמר לחיי אמאי לא פריך אי הכי מטלטל בכוליה כדפריך לעיל, ויש לומר דודאי התם הוה פריך לטלטל בכוליה משום דהוה ס"ד כיון דאיכא (בכך) [סכך] חשוב הוי שפיר חזי לדירה אבל הכא דליכא אלא אויר הוה ידע שפיר דלא ליחשיב ליה דירה.

אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה ורבא לטעמיה דאמר משום היכר. אבל מאביי קשה דהיכי שמענא ליה דלחי משום מחיצה, ויש לומר משום דלעיל (ה' א') גבי ובא למעטו בכמה אמר אביי בארבעה ומוקי לחד לישנא טעמי' דאביי משום דקסבר קורה משום מחיצה ואותו הלשון תופס התלמוד הכא עיקר אע"ג דאיכא לישנא אחריני התם, וכיון דשמענא ליה קורה משום מחיצה כ"ש לחי ולכך קאמר הכא אביי לטעמי'. [ור"ח לא גריס לטעמי'] אלא ה"ג אביי סבר לה קורה משום מחיצה. ומיהו אין למוחקו דיש ליישבו כדפרישית.

דף טו ע"ב. ת"ל וכתב לה מ"מ. וא"ת והא הוה לי' כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וכתב כלל ספר פרט ספר אין מידי אחרינא לא, ויש לומר דסמיך ליה אהא דכתיב ונתן בידה חזר וכלל ואע"פ שלא הביא התלמוד האי כללא בתרא מ"מ דרך התלמוד לקצר כמו ונתן הכסף וקם לו, ול"נ דהא בגיטין

אחר חצות מטמא את הידים. וכן סתם מתני' דאיזהו מקומן (דף נו:) ובפרק קמא דברכות (דף ג.) [א] ומיהו בפ' הקורא את המגילה למפרע (דף כ:) איכא סתמא כרבי עקיבא [ש] ומאי אולמיה דתרי או תלת סתמי מחד סתמא [ב] [ת] וגם ההיא סתמא דמגילה קתני לה בהדי הלכתא פסיקתא. ומיהו נכון להחמיר כרבי אלעזר דאפשר דרבי עקיבא מודה להרחיק את האדם מן העבירה באיסור דאורייתא. וכן היה נוהג רבינו תם ז"ל למהר לאכול אפיקומן קודם חצות:

לט [דף קכא ע"ב] [א] **רבי** שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי האב מברך. שהחיינו וקיימנו מאן מברך. כהן מברך דקא מטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה. לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא אמרו לו אבי [הבן] מברך שתים. והלכתא אבי הבן מברך שתים:

מ ומחייבינן למימני יומי דשבעה שבועי (מדאורייתא מחמיסר) [מדאורתא דחמיסר] בניסן נגהי שיתסר דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת ותנו רבנן (מנחות דף סה:) וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד. פירוש מדלא כתיב וספרת לך כדכתיב גבי שמיטה והתם הספירה בב"ד שהיו מברכין בכניסת השנה. אבל וספרתם לכם משמע ספירה לכל אחד ואחד ממחרת השבת ממחרת יום טוב. תנ"ה מיום הביאכם תספרו חמשים יום יכול יקצור ויביא אימתי שירצה ויספור ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור וכו'. יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא תלמוד לומר מיום הביאכם תספרו. יכול יקצור ויספור ויביא ביום. תלמוד לומר שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שאתה מונה מבערב. [ב] יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום ודוחקין לפרש הפסוק עד ממחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו אי נמי חמשים יום אוהקרבתם דבתרי' קאי והכי קאמר עד ממחרת השבת תספרו ולא עד בכלל. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקות הללו. כיון דכתב ביה בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר משבעה שבועות ומתספרו חמשים יום לא קשיא מידי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית א) ואינו משגיח על חסרון האחד. [ג] כיוצא בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים (בראשית מו) ב) וכן ארבעים יכנו (דברים כה). וכי היכי דמצוה למימני יומי מצוה למימני שבועי דאמר אביי (שם דף סו.) מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא. ופירש ר"י ונראה דספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן [ד] ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות:

מא והיכא דשכח ולא ספר בלילה כתב בהלכות גדולות שסופר ביום וכן משמע משילהי מתני' דפרק ר' ישמעאל (מנחות דף עא.) דתנן מצוה לקצור בלילה ואם קצר ביום כשר אבל נראה עיקר אידך סתמא דפרק שני דמגילה (דף כ:) כל הלילה כשר לקצירת העומר. ודייקי מיניה דקתני לילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא. ואמרינן נמי בריש מועד קטן (דף ג:) ר"ג ובית דינו נמנו על שתי פרקים האלו והתירום. ומסיק רב אשי התם דסבר כרבי ישמעאל דדריש מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה ודחיא שבת וכיון דדחיא שבת אינו נקצר אלא בלילה כדמוכח בסוף פרק רבי ישמעאל דקאמר התם ואי ס"ד דנקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחיא שבת ניקצריה מערב שבת אלא מדדחי שבת אלמא נקצר שלא כמצותו פסול. ועוד דרבי יוחנן דאמר (סוכה דף לד.) עשר נטיעות הלכה למשה מסיני סבר כר' ישמעאל (מ"ק ד.) דאמר מה חריש רשות ודחיא שבת ועוד דכי הך סתמא דמגילה חשיב הלכתא פסיקתא בפרק הגוזל (דף קה.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) גבי המשנה ידו על התחתונה הלכך אם שכח ולא ספר בלילה יספור ביום בלא ברכה. ועוד כתב בה"ג שאם הפסיק יום אחד ולא סיפר שוב אינו סופר דבעינן תמימות. ואין נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא. וכי מברכים מברכים מעומד [ג] דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה:

מב [ה] **ואסור** לן למיכל חדש עד אורתא דשיבסר בניסן נגהי תמניסר דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן (ערלה פ"ג מ"ט) החדש אסור מן התורה בכ"מ ואמר בגמרא (מנחות סח:) אמר רבינא אמרה לי אם אבוך אכיל באורתא דשיבסר נגהי תמניסר סבר לה כרבי יהודה דאמר והלא מן התורה הוא אסור שנאמר עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום וסבר עד ועד בכלל וחייש לספיקא הלכך שיבסר ספק שיתסר הוא הלכך לא אכיל עד אורתא:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

הלכות פסחים בקצרה מרבינו אשר ז"ל

כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בחמין בין קדירות שנשתמש בהן ע"י האור בין קערות שעירו (בהן) לתוכן רותח * לא ישתמש בהן בפסח אלא משהן לאחר הפסח וצריך ליתנם במקום שאין הרגל דורסת דחמץ לא בדילי אינשי מיניה וחיישינן דלמא אתי לאישתמושי בגווייהו. וטוב לסוגרן בחדר ולהצניע המפתח. וכל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה ואפילו בחמין כיון שנשתמש בהן כל השנה בצונן לא בלעי חוץ מבית שאור פי' כלים ששומרים בהן השאור וכן עריבה שלשין בה כל השנה ואע"פ דלא נשתמש בהן אלא צונן הואיל ותימוצו קשה אסור להשתמש בהן מצה בחמין אבל בצונן מותר להניח בו מצה אפויה אבל אסור ללוש בהן מצה דממהר להחמיץ. ומדוכות של אבן ושל עץ יש מי שאוסרין אותם בפסח ואפילו על ידי הגעלה ורבו המתירין וכן עמא דבר ובלבד שיהו חלקין שאין בהן בקעים * וכלי עץ וכלי מתכות שנשתמש בהן חמץ בכלי ראשון צריך להגעילו בכלי ראשון שנשתמש בהן חמץ בכלי על ידי העירוי ישפך עליהן רותחין. ושפודין ואסכלאות צריך ללבן באור והליבון צריך שיהא הניצוצות ניתזין הימנו * וכלי גדול שאין יכול להכניסו בכלי אחר ממלאו במים עד שפתו ומרתיחו ומכניס בתוכו אוד דולק והמים המרותחין יעברו על גדותיו ושופך המים מיד לחוץ ואח"כ נותן לתוכו מים צוננים וכן לכל כלי שהוא מגעיל מיד כשהוא מוציאו מן החמין שופך עליו מים צוננין ודבר זה בזבחים בפרק דם חטאת דהא לא נצרכה אלא לשטיפה יתירתא. ואין להגעיל שום כלי אלא עד שיעביר כל חלודה מעליו וינקהו יפה יפה כי מקום החלודה והטינופת שעליו אינו פולט הבלוע בו ותניא אך את הזהב

הגה"ה
וכן כלי זכוכית. הגהת מיי' (בסוף הלכות חמץ):

הגה"ה
כלי מזופף שקיבל חמץ די לו בעירוי ג' ימים. רוקח (סי' רנ"ח). עוד שם כוס ולדר"ש שהן כבית שאור יגעיל והסלים פעמים נופל החמץ בין הנקבים יגעיל. רחיים של פלפלין צריכין הגעלה ודפין שרגילין לשאת בהן את העיסה צריכין הגעלה דחימוצן קשה ואם גדולים הם שאין יכולים להכניסם בכלי אחר כתב בשם ריב"א שילבין אבנים וישימם על הדף וישפוך עליהם מים רותחין ע"כ הג"ה מיי' בסוף הל' חמץ. וכ"כ המרדכי. וכן שולחנות ותיבות שפעמים נופל עליהם חמץ רותח. הגהת מיימון (שם):

הגה"ה
ג) וכן אם ישים עליו קש או טולה מבחוץ תשרוף חשיב ניצוצות ניתזין הימנו וסגי. הגה' מיי'. ועץ שרודין בו את הפת אין לו תקנה בהגעלה דעל ידי האור תשמישו. הגהת [מיימוני] בסוף הלכות חמץ. כתב ברוקח כלי שנותנין עליו הלחם בתנור צריך להגעילו בכלי ראשון. רא"מ:

הגהות הגרי"ב [א] כדמסיק שם ט.: [ב] כדאיתא ביבמות קא ע"ב: [ג] לא מצאתי בכל הש"ס ובמחילה מכבוד הרב באר הגולה בש"ע א"ח סי' תפ"ט אות ד' שציין מברייתא דבקמה תחל כו'. ודע דז"ל הכ"מ בפ"ז מהל' תמידין ומוספין דין כ"ג ואין מונין אלא מעומד כו' כתב הר"י בן גיאות שזה קבלה מפי רבותינו ואסמכוה אקרא דבקמה קרי ביה בקומה עכ"ל לכן מהנראה שהיה כתוב דסמכוה רבנן בר"ת דס"ר והמדפיס לא ידע לפתרו תיקן מפי עצמו והדפיס דת"ר וראיתי שגם הב"י בא"ח סימן תפ"ט וכן הט"ז שם ס"ק ב' העתיקו דברי הרא"ש דת"ר בקמה וכו' ולדעתי צריך תיקון הנזכר וצ"ל דס"ר:

קרבן נתנאל

ולפי' רמב"ם דקאי ר' יוסי אנתנמנמו כולן. נ"ל דאביי לא אכל עמהן. ב"י: [ש] **ומאי אולמי תרי סתמא מחד סתמא**. כדאמרי' ביבמות דף ק"א ע"ב: [ת] **וגם ההיא סתמא דמגילה**. הוסיף בזה שלא תאמר דסתמא בדוכתיה עדיף כגון דין פסח בפסחים וזבחים כמ"ש בעל שארית יוסף בשם הר"ן ע"ש: [א] **רבי שמלאי**. ולא ידעתי על מי ועל מה הביאו הרי"ף ורבינו הך עובדא הכא כי במס' בכורות מקומו כדרכם שמאספים פסקי הלכות מש"ס לאותו מסכת שעסקה בדין זה: [ב] **יש מקשין**. תוס' שם ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ס"א: [ג] **כיוצא בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים**. ותימא דהא בפ' יש נוחלין דף קכ"ג בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת. ולתירוץ רבינו ה"ל לשנויי התם כיון שמגיע לסכום עשירית פחות א' מונה אותה בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון אחד. וי"ל בדוחק דהתם לא שאל מקרא הבאה מצרימה שבעים אלא ה"ק דחשיב הבאה ליעקב מצרימה כל נפש ששים ושש. ויוסף ואפרים ומנשה ויעקב נמצא בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא חסר אחד מבני לאה כי לא היה מבני לאה כי אם שלשים ושנים וקרא קחשיב אלה בני לאה שלשים ושלש ומדוקדק שאמר בכללן אתה מוצא שבעים. מה הלשון מוצא הכי הוה ליה להקשות כתיב כל הנפש הבאה מצרימה שבעים ובפרטן כו'. אלא מקרא לא הוי קשה כמו שכתב רבינו. אך אם נמנו כל הכללים יחד וכדפירשתי והא דלא בעא מיניה על בני לאה לחוד בכללן אתה מוצא ל"ג ובפרטן אתה מוצא ל"ב דידע לתרץ ואת דינה ריבוי. משום הכי פריך בכללן אתה מוצא שבעים ואם את ריבוי הא כתיב ואת בנימין וא"כ הוי ע"א: [ד] **ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות**. ובסי' תפ"ט בב"י ארוך והקצר מסיק והמדקדקים אין סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות: [ה] **ואסירא לן למיכל חדש**. ובמדינות הללו נוהגין היתר ויש להם על מה שיסמכו כמו שהאריך בזה הט"ז בי"ד סי' רצ"ג. ומ"א בסי' תפ"ט בפרט בארצות האלו שרוב השתיה שכר וממש גזירה שאין הציבור יכולין לעמוד.
וכשיזכנו לבנין המקדש אשר הורס והודש נקיים מצות חדש:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

קיצור פסקי הרא"ש

לט על פדיון הבן מברך שתים על פדיון הבן ושהחיינו: **מ** מתחילין לספור העומר ליל חמשה עשר בניסן שלמחר יהיה ששה עשר בתחלת הלילה ובספק חשיכה יכול לספור ומונה הימים עד שמגיע לשבוע וכשהן שבוע מונה הימים ואומר שהם כך וכך ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שמגיע לשני שבועות וכן לעולם: **מא** אם שכח ולא בירך בלילה כתב בעל ה"ג שמברך ביום והרא"ש הסכים שמונה ביום בלא ברכה ואם שכח ולא בירך באחד מן הימים כתב בעל הלכות גדולות שאינו מברך אחר כך כלל ואינו נראה לר"י אלא יברך בשאר הלילות: **מב** אסור לאכול חדש אף בזמן הזה עד אורתא דשיבסר נגהי תמני סרי:

שדה צופים דף קכא ע"ב **ר' שמלאי איקלע לפדיון הבן**. הרא"ש בבכורות פ"ח סי' ח':

קובץ מפרשים

א) ואינו משגיח על חסרון האחד. צ"ע בקדושין (דף ל"ח ע"א) "והלא ארבעים שנה כו'". ועי' בא"ה סי' תפ"ט סק"ו [גליון מהרש"א]: ב) וכן ארבעים יכנו כו'. נ"ב וכן ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה (שמות ט"ז) [חידושי מהריעב"ץ]: ג) [וכן אם ישים עליו קש ובסה"ד כתב הרוקח דבלי שנותנין עליו הלחם בתנור די בהגעלה בכ"ר. כצ"ל]. וקמ"ל דאע"ג דתוך התנור בליעתו

דמדרכם יותר מזה הוא כמנא מתעבד מ"מ אין בו פסול בעיבוד שלא לשמה אלא דס"ס חולקו על הרמב"ם ופסק הש"ע כרמב"ם בשעת הדחק: (לב) יעשה ד' בתים. דינסי' מלטוטפות דטט בכתפי שתים ופת באפריקי שתים פי' דבמקום שקרא כתפי ואפריקי כשרו'ים לומר שתים הם אומרים טט או פת ומדכתיב לזכרון בין עיניך וזכרון א' אמרתי עד שא כילד כותבן על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד וכה"ג כתיב והיה לך לאות כשם שאות א' מבחוץ כך אות א' (°) מבפנים: (לג) כדי שיהא לכם אותו אלכסון כו'. פי' בריבוע גמור שאלכסונו כרחבו ממש שיערו חכמים כל השיעור שיש לנו יש לו באלכסון ב' חומשין נוסף על אותו השיעור וגם כאן צריך שיהיה מרובע ממש אבל אם לא יהיה מרובע ממש לא יהיה באלכסון שלו כשיעור ב' חומשים תוספת אלא שיעור אחר: (לד) נתקלקל ריבוען. אע"ג דגבי ציצית אמרי' בסי' י"א ס"י שאם נתקלקלו חוטי' הטלית אחר שעשאו בהכשר אין צריך לתקן אותו אח"כ שאני ציצית דכתיב ועשו להם ציצית קפיד קרא על שעת עשיה אבל תפילין מרובעות הל"מ וכל שעה בעינן שיהיו מרובעים: (לה) של ארבע ראשים. זה רמז לכתב הלוחות שהיתה כתובה מסוקפ' שנאמר חרות על הלוחות הרי שכל האותיות

האותיות

לח (לב) ו יעשה ד' בתים נב (ל) מעור אחד לשל ראש ובית אחת לשל יד:

לט ז תפילין בין של ראש בין של יד הלכה למשה מסיני שיהיו (°) מרובעות בתפרן ובאלכסונן דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו (לג) כדי שיהא להם אותו אלכסון שאחז"ל כל אמתא בריבועא אמתא נג ותרי חומשי באלכסונא וצריך לרבע מקום מושבן נד (יז) וגם הבתים: הגה אבל על גובה הבתים אין להקפיד אם הוא יותר מרחבן וארכן [ב"י בשם אשר"י ופמ"ק והמרדכי ורמב"ם פ"ג]: ח עשאן מרובעות ואחר זמן (לד) נתקלקל ריבוען יש מי שאומר שצריך לרבען: הגה ויעשה כל הד' בתים בשוה שלא יהא אחד גדול מחבירו; [ברוך שאמר]:

מ נה ט עור הבתים מצוה לעשותו [וע"ל סימן נ"ג] (ס) שחור י תריץ שבין בית לבית צריך שיגיע עד התפר ואם לא הגיע כשרה והוא שיהיה ניכר א] התריץ כדי שיהיו ד' ראשיה נראין לכל:

מא ז אורך ורחב הבתים וגובהן נו אין לו (ס)] שיעור:

מב מ שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני יעשה בעור הבתים של ראש כמין שי"ן בולטת נז מקמטי (סא) העור אחד מימינו ואחד משמאלו נח נ של (סב) ימין המניח של ג' ראשים ושל שמאל המניח (לה) של ארבע

ארבע

לכן כתב שא"צ עיבוד לשמה וכ"כ הג"ה ומ"מ סי' ע"ב: נב מעור א'. דלא כמשמע מהס"ת דלא בתחילות תסורות יותר משוב עור אחד דליתא [ב"ח] אבל כאגודה הוכיח ב"כ דהשיב כעור אחד וכ"כ הטור במנחות דף ל"ב ע"א ד"ה דלמא לכסלים כמ"ע ס"ס ל"ג: נג ותרי חומשי. אין האלכסון מכוון כמ"ש התו' ס"ק דסוכה: נד וגם הבתים. דלא כמו שמנהגין קצת לעשות של יד עגולות כרלאסין רק שמרבע התיתורא מלמטה [מרדכי]: נה עור הבתים כו'. העור צריך שיהיה שלם בין בית לבית [מרדכי הסי' ל"ג וב"י]: נו אין לו שיעור. ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שאומרים שלא לעשותן קטנים כלוחב שני אצבעות [ב"י ב"ח ל"מ] וכב"י בשם א"ח מנהג החכמים והגבות כ"ד לעשות של ראש גבוהים יותר מב' אצבעות כיון שמניחין אותן בגילוי אבל החכמים והתלמידים ותלמיד בפני רבו שאין דרך לגלות תפלין בפניו מניחים קטנות כאצבע ומשלו תחת המצנפת' מפני דרך ארץ שלא ישוו עצמן לרבותם וכו' עכ"ל ססכ' כ"ז: נז מקמטי העור. ז"ל ד"מ בשם הג"ה ככ"ש אין לעשות ממנהג זקנים (°) שהיו עושין בקמט של עור ומיהו אם עשאם כדפוס או כתבם בדיו על הבית לכן אין בידינו לפוסלן עכ"ל ובגיטין דף כ' משמע (°) דכשדוחק כנגד הפני כדפוס מקרי חק ירכות וכשר וכ"ם בא"ע סי' קכ"ה ס"ד וכן נהגו לעשות השי"ן כדפוס מיהו י"ל דדוקא בהם של מתכות אבל עור שהוא רך (°) למחה גם סביביו וה"ל חק תוכות ומ"מ כתב בתשו' סי' ל"ג דבס"ת תפילין ומזוזות לפי' חק ירכות פסול ומשמע מדבריו דהמדפיס בדיו כשר דזה מקרי כתיבה אלא שלא רצה לאומרו למעשה ע"ש ול"נ דבתפילין ומזוזות פסול משום דה"ל שלא כסדרן ופעמים שנדפס האות השני קודם לראשון וס"ל שלא כסדרן. וע"ז ביו"ד סי' רע"א כתב דלאסי' גט לא יעשה כדפוס דדמי לחקיקה וגיטין משמע בתוס' דילפינן מלוחות דחקיקה כשר בס"ת כדאשכחן בלוחות אך לכתחלה יש ליזהר וכן נהגו: נח של ימין המניח. וכ"ל כאחד אלי' כתר ימין ושמאל דשלמה דהנקון בסמ"ג כ' דשל ד' ראשים היה

משוכה

ו מנחות ל"ד ו שם ל"ה תוס' ורמב"ם בפ"ג ורמ"ס ובאר פוסקים ח מנא כשם שמועה רבה בתשובת הגאונים ט הרא"ש וס' התרומה והמרדכי בשם ר"י מהכית ותשובות ל"ה י שם בגמרא כ הרמב"ם ל' שימוש בשם הרי"ף וסמ"ג וסמ"ק בשם רב האי גאון מ מנחות ל"ה נ תוס' שם בשם שמושא

אשל אברהם

א] באורך הרוחב. או רשימה בצלמא לא תכוי כלל ומכ"ס שהרין צריך להיות כאצבע עיין א' בהמת עולם סי' ע"ה:

הגהות רעק"א

סעיף ל"ט שיהיו רבועין מכוון. עיין רתב"ם פ' תפמיות פ"ד סירובין מ"ח הובא בבריתוגרא שם: סעיף מ"ב ע' של תפלין הל"מ מה ורבה חכם א' להשוות לעשות מ' תחוכין בתתוכת עיין

חתם סופר

ר"ת בנ"ל ; (שם) במג"א ס"ק ל"ט. נ"ב ע' היטב תשובות ח"ם יו"ד סי' רנ"ו [שם הארוך ע"ד ס"ת שנשתנה הדיו לאחר הכתיבה ונהפך לאדמדם מכמה סיבות אי כשרה אם לאו ומסיק שם וז"ל תוצא מדברינו תס"ת הנ"ל אם השינוי לאדמימות מחמת יושן וכרורכו של דיו הרי היא כשרה שהרי נכתב בדיו ושוב להעבירה בקולמוס כדי לקיימה ימים רבים יותר. וקרוב לודאי אפי' בשמות הקדושים מותר בדיו על גבי דיו דאין כאן מחיקה אבל אם נשתנה לאודם ממש משא"כ ומתו של סתם דיו או אפילו רק לאדמומית רק שנשתנה מיד מהר שנראה שאינו מחמת יושן אלא שנעשי' הדיו על ידי המצאה חדשה מסממנים אחרים הרי היא פסולי' מעיקרא ואסור להעביר על השמות הקדושים דהוי כדיו על גבי סיקרא דמרחק תתחתון ולענין קדושת השם אין חילוק אפילו נכתב בכל צבע אסור למחקו דהתם לא כתיב וכתבתם דנילף כתיבה בדיו וכו']:

(שם) במג"א ס"ק נ"ב. נ"ב ע' תשובות ח"ם אר"ח סי' ח' [שם הארוך בדין ס"ת תפילין ומזוזה וגם שנכתבו ונעשו משתי עורות אי התפירה והדיבוק מהכרן להיות אחד או לא ואבאר כל הסוגיא השייך לזה וסיים בסוף התשובה וז"ל הנראה לפענ"ד כתבתי בזה הפסק דהתפירה פוסל בגיטין ובמזוזה אפי' עמודים פוסל חוץ מן הרמב"ם ור"י בעל התוס' ובבתי תפילין תפירי' כשר ודבוק פסול כיריעות ס"ת: (שם במג"א ס"ק נ"ו)בב"ח כתב. נ"ב עיין תשובות ח"ם יו"ד סי' רס"נ[ע"ד ס"ת שכתוב בו אלקינו כזה שהאריך תחתית הנו"ן וכ' הוי"ו בצידה דפסול לדעת המג"א איך לתקנו והשיג תחלה על דברי תשובות עבודת הגרשוני

באר היטב

הוא הרמב"ם לסמוך עליו ולברך ע"ש ועי' ל סי' ט' ס"ק ז' מש"ש: (נ) מעור א'. אבל במקומו' שמדרום יחד לא חשיב עור א' ובטור דמנחות דף ל"ב ע"א ד"ה דילמא להפלים מבמע דחשיב עור א' ע"י תפירי': (נס) וגם הבתים. דלא כמו שנוהגים קצת לעשו' של יד עגולה מראשו רק שמרבע התיתורא מלמטה' מרדכי ת"א ועיין מ"ם הס"א: (נט) סמ"ר. וכ' ב"ם משמע עיכובא ליכא ולענ"ד אין להקל ובמקום דלא אפשר יש לסמוך כגון פוסקים המקילין שלא יתבטל תורת תפילין מנה"ג עיין מ"ת: (ס) שיעור. ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שלא לעשותן קטנים מרוחב שני אצבעות בין של יד בין של ראש ב"י ב"ח ל"ח מ"א והיינו התיתורא למטה ויש לתמוה במוכרי דרכים שמספקים להם תפילין קטנים מאוד כי מבורר מ"ם שצריכים לעשות רחבים יותר מאצבע ואם לאו פסולינהם ע"ת ע"ש: (סא) העור. ולא ע"י דפוס ט"ז וב"ה ע"ת עמ"ש: (סב) ימין

שערי תשובה

ת' שכתב ליישב שיטת הרמב"ם ע"ש: (נ) מעור א'. עבה"ט וע' בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' א' וסי' ב' אם נעשה מעור א' מחותך מצדדיו אחר שמקפלים אותו ואח"כ עולים עליו עור מצד המעברת' לצד שכנגדו וכן אם עשה ד' בתים וחיברם על ידי תפירה ועוד כמה דינים בענין בית החיצון שאינו רואה את האויר ע"ש באורך ועיין בבגדי כהונה סי' א' בענין זה: (נח) וגם הבתים. עבה"ט. וכתב בברכ"י בשם בית יהודא ח"ב סי' ס"ת אם מחמת אויר שבין הבתים כשיתיבשו העור נתרחבים הבתים וכשיהדקם ימצא הרבוע מכוון כשרים ע"ש: (נט) שחור עבה"ט וכתב בשו"ת נודע ביהודא סי' א' שיש סופרים אומנים משיחים פיח' עבה על הבתים וע"י שמנים שבפיח הם שחורים בתכלית היופי ואין לחוש משום שאי"ר דכל לנאותו אינו חוצץ דכל השייך לשחרור להשחיר בכלל לנאותו הוא וגם בשעה שהוא משיח הפיח העב אין חשש משום מחיקת השי"ן שהרי אין שם רק השי"ן לבד וגם דהצריאי קנוי אינו מבטל ולכן תפילין דמארי עלמא הם ויש בהם משום ואנוהו. ואעפ"כ יש להחמיר שלא יהיו פיח עב יותר מעור

יד אפרים

אמת הוא בכלל שיעור הריוח רק ברמב"ם ר"ל שאם היה כשיעור ט' אותיות וכתיבת התיבה שלאחריו צריך מפי לכנית ט' אותיות ולכתוב התיבה כאותו מיעוט כדי שתהיה פתוחה ולפי שאין שם מקום לכתיבת התיבה שבראש הפרשה שלאחריו לכן צריך להניח ריוח מעט מראש שיטה השניה אבל לעולם עיקר שיעור הריוח בין פרשה לפרשה אינו יותר מט' אותיות אף להרמב"ם ומ"מ אף בזה נסוף הפרשה שיעור ט' אותיות שהיא שיעור פרשה ואין שם מקום לכתוב התיבה פרשה שניה לעשותה פתוחה ס"ל להרמב"ם כשיטת בתחלת השיט' שבראש פרשה שניה ויתחיל מאמצע שיט' גם זה עיקרי שהוא יא מעט שאין בכל אחד כשיעור רק ע"י צירוף אלא מ"ש שיש צירוף בשיעור רואין אותו כאלו כן תמורפים וכאלו נכתב בתחלת הש' שניה בהותה שיט' שבאמצעי' פרשה הראשונה. ומ"ש הט"ז וכמ"ש הרמב"ם שלא יהיה ריוח כו' ראיתי בספר תורת שמעון לבנתון מהר' שמעון תסיר שהניח צריך שיהיה ריוח כו' וכלשון הזה מכוונת כט"ז שהרמב"ם בלשו' הבי' כתב ואם לא נשאר כשיעור כו' יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח תשיט' שניה וס"ל להט"ז שצריך דוקא שלא יהיה ריוח כו' או מועיל מה שמניח ריוח השיט' שניה דלא תלטרפין יחד ותיותי

לבושי שרד

דהא אין של תפילין הל"מ ועל זה כתבו שדוחק לחלק כו' (ק"ו סקל"ג) (°) המבאים. ממש זה מותר במנחות דף ל"ד על הפרשיות שצריך להיות בקלף וא' ולא ס"ל להבית ואת לענין הבית ועיין ס"ו סק"ב: (פ"ש סעיף ל"ט) (°)מרובעות בתפרן פירש"י בתפירתן ישמור רבוען שלא ימשוך חוט התפירה יותר מלוי ויקלקל רמנו והרא"ש פי' שצם גוף התפירות יהיה בריבוע מתח: (מ"ק סקנ"ו) (°) שהיו עושים בקמט. ר"ל שמקמטים העור ע"י בפילה שכופל את העור עד שנעשה הקמט ולא הוי חק ירכות שבאשה מעשה בגוף האות מפח"כ ע"י דפוס הוי חק תוכות: (שם) (°) וכשדוחק בגד הפני. כלומר דדוקא אם מקבלת של הדפוס האותיות משוקעים ודוחק שמכלה על הטס ולחתקים תוכם האותיות לחפם ע"י מעשה הבכלה שלו שהוא מקבלת על הטס והירכות מעמים מתילה אז סוי חק תוכות משח"כ אם בולטים האותיות ומכה המכלה על הטס או נוחקים ירכי האותיות אל עבר נד הפני מטעם ונעשים שם ג"כ אותיות בולטות הוי חק ירכות וכשר ולכן גם ה' שבתפילין מותר לעשות בכך: (שם) למחה גם סביביו וכ"ל. וכמתכבת אין מתקן לעבר הפני רק ירכי האותיות שבכלה ונעשה כל האות ע"י מעשה שלו

הגר"א

רצועות כו' מתיחה מתי' ס"ר מה ענין זה לזה אלא מ"ם כשם שהל"מ שיהא שמגבע הבתים ה"ס לענין טהורות ומצא נמי דכסה גמירי כו': תריץ כו'. כתבי' ובפירש"י שם דהכי גרול מרב דיתי' כת"ם בס"ב וכ"ב, מרדכי ואע"ג דבתיתורא טהיס קי"ל כרב דיתי. התם משום דסוגיא דסו"ד דשבת וס"ע דחולין כוותיה: ואם לא כו'. רמב"ם דמפי דהכי ל"ק אלא למחלס ובדיעבד מודה לרב ויתי ובמ"ם ל"ד ב' ואם אין תריץ כו' וע"ש ונפת כו': מג"א אורך כו'. אבל תוס' חולקים ע"ז ותוס' דעירובין נ"ח כ' וי"ה מקום כו' וכ"כ ש"ר וסב"ת וסמ"ג ומרדכי ועתו' דסוכה ה' א' ר"ה נאל כו' וביומא י"ב ב' ב"ם א' ורמ"יתם ולין במקום תפילין מת: שקראה תורה נצל כ"ג מלכפת ושל כהן הדיוט מגבעות אלא דשל כ"ג שהם קצרה משום נין ותפילין משא"כ בשל כהן הדיוט דאינו אלא משום תפלין וצ' תוס' דסוכה ה' א' הא"ל אבל הרמב"ם כפ"ח מה' כלי המקדש כתב ומלכפת האמור' באהרן היא המגבעות האמורה בבניו אלא שכ"ג לנוף בה כמי שלופף על השבר ובניו לנופין כה כובעם ולפיכך נקראת מגבעות וכ"ב הרמב"ן בפ' תצוה והבית ראיה מת"ם בספ"ב דיומא והדיוט נהרגשם כו' מוסיף כו' ושם סוף הפרק כ' שתלכפת של כ"ג או בכן הדיוט ארכו ט"ו אמות כו': סמ"כ שיעשה כו'. רש"י: אחר כו'. תוס' שם ד"ה שי"ן כו' וכ' המרדכי ופי' בתיקון

ביאור

מה"ק ונחלקים בין עור הבתים לקלף הפרשיות וכמ"ש תוס' שם בשם י"מ אף שדחו אותם: מל"ת מעור א' כו'. רש"י שם פי' מעור אחד שלם וכ"כ סימוסא רבא וש"פ אף שבתוס' כתבו ל"כ או דיה להפלים אף בתפירות בכ' עור א' לאחר תפי' כ"ל: מל"מ בין כו'. תוס' שם ד"ה תפילין כו' ונ"פ דלא כה"ג שכ' בשל יד אדרבן כתוי אמצע אמה ורחבן כרוחב אגבא. ומרדכי: דהיינו כו'. רש"י וצריך לרבע כו'. אף שבתוס' כ"ל נסתפקו בזה אבל הרא"ש ומרדכי פי' ראשם תפילין מרובעות קאי' אבתים ור"פ סוסיף ולא בתפרן ור"ל שיהיו התפירות מרובע וקשם התיתורא עצמו דאי בתפרן דוקא א"כ הוי שייטתא תמצוא' תפלתו כו' ולפירש"י קאי הכל על הבתים בפי' בתפרן שלא יקלקל בתפירתו את הריבוע ובטיקיו שבי' שם ד"ה תיתורא שפוח כעור א' פם הבתים אבל ר"ן פי' כמ"ש הגאונים שלוקחין עור אחר להתיתורא עם המעברתא ובתים נמחיד וכ"כ הרא"ש ותוס' דמגילה כ"ד ב' ד"ה בתפרן ובמרדכי ולכן פי' בתפרן על התפירה עצמה ול"ד על הגאונים דבעי' התפירה' מרובעת וגם התיתורא: אבל כו'. דריבוע לא נאמר אלא על אורך ורחב: עשאם כו'. עמ"ש מ"ם עור כו'. שתוס' שם ד"ה רצועות כו' כ' הרא"ש ות"מ מגוה כו' משום זה אלי ולכהו אבל המרדכי כ' בשם ר"י דמריכה בעינן שחורות מגפריך בשבת כ"ח ב' והתרי

מחצית

עיבוד לשמה. אבל דעת הרמב"ם דעור הבתים א"צ עיבוד כלל וא"כ הוא הדין כשנתעבדו שלא לשמן דלא גרע מלא עבדן כלל ולכן היכי דלא אפשר למצו' מעובדים לשמה יניח הבתים שנתעבדו שלא לשמה או לא נתעבדו כלל דיש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם שלא יתבטל ממצות תפילין אבל מ"מ לא יברך דאין הברכות מעכבות. וכיון דעיקר כהרא"ש דבעי עיבוד לשמה לכן אין נברך עליהן' דגם רש"י ס"ל כן. דבסנהדרין דמ"ח פליגי אביי ורבא אביי ס"ל הזמנה מלתי' היא ורבא ס"ל הזמנה לאו מלתי' ומסקי' תנאי הוא דת"ק ס"ל כתיב של תפילין א"צ עיבוד לשמה ורשב"ג ס"ל דבעי עבוד לשמה ופירש"י דהעיבוד לא מקרי מעשה ולא הוי כ"א כמו הזמנה ות"ק ס"ל דהזמנה לאו מלתי' לכך ס"ל דא"צ עיבוד לשמה דהעיבוד אינו מעלה ומוריד כיון דאינו רק הזמנה והזמנה לאו מלתא ורשב"ג ס"ל הזמנה מלתא ולכך מצריך עיבוד לשמה אף דהעיבוד אינו רק הזמנה אפ"ה מהני העיבוד כיון דס"ל הזמנ' מלתא והקשו התו' א"כ כיון דקי"ל כרבא נגד אביי דהזמנ' לאו מלתי' א"כ לפרש"י א"צ עיבוד לשמה. ובגיטין פסליה לס"ת אם אין הקלף מעובד לשמה ודוחק לחלק בין עור הבתים לקלף דהא על עור הבתים כתוב ביה שי"ן דהוא הל"מ וראוי להיות להם דין קלף; ולכן פי' התו' להיפוך דת"ק ס"ל דא"צ עיבוד לשמה משום דס"ל הזמנה מלתא ולכן לא בעי' עיבוד לשמה וסגי בהזמנה. אבל רשב"ג סבר הזמנה לאו מלתי' ולא מהני ההזמנה לכן צריך לעבות מעשה לשמה דהיינו העיבוד. וכן ס"ל להרא"ש וא"כ כיון דקי"ל כרבי' דהזמנה לאו מלתי' לכך אפי' עור הבתים צריכים עיבוד לשמה. והרמב"ם מפ' כרש"י. וכדי ליישב קושית התו' עכצ"ל כמ"ש התו' לחלק בין עור הבתים דלא בעי עיבוד לשמה והקלף דבעי עיבוד לשמה ואף שהתוס' כתבו שהוא דוחק רש"י והרמב"ם ס"ל שאינו דוחק ולכן ס"ל להרמב"ם דעור הבתים א"צ עיבוד לשמה כיון דקי"ל הזמנה לאו מלתא כרבי' (דהא אפי' לא נתעבד כלל כשר לדידיה) ועמ"ש סי' מ"ב ועי' מ"ש בע"ת: (ס"ק נב) מעור א'. דלא כדמשמע מהס"ת כו' וה"ה הנעשים מעור א' אלא שהותיכים ממנו רצועות ומ"מ באמצע נשארו מחוברים ואח"כ שוב מחברים הרצועות יחד וכזה נעשים בתים לדעת הב"ח פסולים כיון דעכ"פ קרועים בכל נדדי הבתים ולדידיה התפירה וה"ה הדבק אינו עושה חיבור: וכ"כ התו' במנחות דבעו הש"ס להוכיח שם דבמזוזה אם עשה פרשיותיה סתומות כשרה מדתני' ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ומ"ל דבס"ת הפרשיות שלנו דהיינו והיה א"ש סתומה ובמזוזה פתוחה א"נ הגם מזוזה אם עשאה סתומה כשרה והדר דלמ"להפלים ופירש"י דלאלעריך ברייתי' לו' הטעם משום דאין מורידים דאפי' להפלים אסור דהיינו שתחלת הפ' כתוב כדין מזוזה אלא שבסוף הפרשה חסר' שטה אחת דאסור ליקח אותה שטה ולהדביקה למזוזה ולהשלימה; וכתב התוס' ומ"ל דאסור כה"ג דהאמרי' בירוש' דתפילין ומזוזות בעי' שיהיו כתובים על עור א' ומי' כיון דתפרן יחד דינו כעור א' ע"ש ומ"כ ה"ה דהדין כן בבתים וכ"ז לשיטת רש"י ודעת החולקים ל"ל דס"ל כפי' התו' שם כגון שפי' שמע כתובה בס"ת סוף העמוד ויש גליון תחת' ויחתוך פ' שמע מס"ת ויכתוב בגליון שתחת שמע פ' והיה א"ש כדין מזוזה או להיפך שפ' והיה א"ש כתובה בראש העמוד ויש גליון ע"ג ויכתוב עכשיו בגליון פע"ג פ' שמע ע"ש (ולפע"ג דכה"ג כוי פלא כסדרן עמ"ש ע"ז הט"ח ביו"ד סי' ר"ל) ולפ"ז אין ראי' משום דתפירה מקרי חיבור: (ס"ק נד) וגם הבתים. דלא כמו שנוהגים כו' ועכשיו בעוה"ר נתהפך המנהג ואין מקפידים כ"א על ראש הבתים שיהיו מרובעים ואין משגיחים על התפירות ועל התיתורא ויזהרו מאוד לתקנה ע"ז. ודע דמ"ש הב"י שאם מרובעות ואח"ז נתקלקל ריבוען יש מי שאומר שצריך לרבען. לא יעלה על דעתך שיש חולקים כי לא נמצא שום חולק. ומסתימות הפוסקים משמע דכ"ע מודו כזה שצריך לרבען אלא שכן דרך הב"י שדין חדש שלא נמצא בפי' כ"א בפוסק א' כותבו בל' יש מי שאומר ועבע"ז. אבל מ"מ א"צ למודדן כל יום אם ריבוען קיים ומעמידין על חזקתן הראשונה אם לא שרואה שנתקלקל ריבוען צריכים תיקון: (ס"ק נה) עור הבתים כו' הרב"י כ' דשחרות הבתים אינו כ"א למצוה. ומ"מ כו' בסי' ל"ג סעיף ד' בהג"ה אם השחיר עכו"ם הבתים כשר. אבל הב"ח כתב דמדברי התו' הבת דף כ"ח ע"ב משמע דגם שיהיו הבתים שחורות הוא הל"מ ואם השחירן עכו"ם פסולים וגם אי נתלגנו אח"ז צריך טוב להשחירן דלאית' התם תני ר"י לא הוכשרו למלאכת שמים אלא

השקל

עור בהמה טהורה בלבד. וקשיא וערי למאי הילכתא אילימא לתפילין הא בהדיא כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך אלא לבתים והאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ וממילא ידעי' לה מן קרא מן המותר בפיך אלא לרצועות. והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ ואכתי ידעי' דמן המותר בפיך בעי' ומשני ניהו דגמירי שחורות טהורות מי גמירי: וכ' התו' דקאמרי לה מאי קאמרי לה דליך גלע טהורות משחורות ותי' וז"ל כיון דמצריך שיהיו שחורות כמו הבתים כ"ש דבעי שיהיו טהורות כמו הבתים דסברא הוא להקפיד על הטהרה יותר מעל השחרות ואי הא אתי ר"י לאשמועי' לאשמועי' שיהיו שחורות דהוי שמעי' מיני' תרתי טהורות ושחורות ומשני ניהו דגמירי כו' דמשחורו'ל"ל טהורי' עכ"ד. וכ"כ המרדכי בשם ר"י ולפי זה ע"כ שיהיו הבתים שחורות הוא הל"מ דהא מה"ס מדמה הרצועות לבתים לענין טהורות לפ"מ דס"ד שלת"ד הב"ח. וניהו דהתו' ומרדכי בשם ר"י ודאי הכי ס"ל מ"מ לשאר פוסקים נ"ל דקושי' המקשן היא מלת כ"ש דהא הבתים א"צ להיו' שחורות ואפ"ה בעי' שיהיו טהורו' כ"ש הרצועות דבעי' שיהיו שחורות כ"ש דבעי' טהורות דהא הוי ס"ד דיותר יש להקפיד על הטהרה מעל השחרות אולם מדברי התו' ומרדכי בשם ר"י משמע דבעי' לעיכובא הבתי' שחורות לכן יש להחמיר: (ס"ק נ"ו) אין לו כו' ומכל מקו' י"ל לדברי הגאונים כו' מרוחב ב"א והיינו עם התיתורא ומעברתא. דראיתם מדאמרי' בעירובין המוצא תפילין בשבת מכניסן זוג זוג רשב"ג אומר שנים שנים דס"ל מקום יש בראש להניח בו שני תפילין וכן ביד מזה מוכח דעכ"ם רחבים יותר מאצבע דאמרי' פ"ק דעירובין גבי כהן גדול שהיה מניח הציץ במקום תפילין שמערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין ורוחב הציץ אמרי' פ"ק דסוכה שהיה שני אצבעות וא"כ דהתיתורא' התפילין כ"א אצבע א"כ מקום יש בראש להניח ב' תפילין דהא הציץ היה רחב ב' אצבעות והי' מונח במקום תפילין. ועוד הי' מקום שנוי נהגית בו כה"ג תפילין אע"ל דרחבי' יותר מאצבע וכיון דהספקי' מאצבע אוקמי' אאצבעים ברוחב הציץ כ"כ הרא"ש בהלי' קטנות. עכ"פ מוכח מזה דהשיעו' אצבעיים הוא השיעור' ומעברתא: וכ' ב"י בשם א"ח כו' דברי הגאונים אמורים לענין הרחב והדברי ב"י הם לענין הגובה: (ס"ק נז) מקמטי כו' שעושים בקמט של עור דע"י הדפוס נראה כחק תוכות דפסול כדלעיל סעיף י"ז (ובגיטין) דף כ' משמע כו' דת"ר וכתב לה ספר כריתות בעי' דוקא וכתי' ולא חקיקה ופריך והתניא דחקיקה כשרה בגט ומשני הא דחק תוכות (ופרש"י חק תוך האות וכגלד וממילא נשאר האות בולט אינו כתב שלא עשה כלום באות עצמו לכך פסול) הא דחק ירכות (דהיינו שחקק האות עצמו והאות הוא שקוע) ולכך כשר. ופריך והא חק תוכות אינו דכשר דהמגילה בציץ לא היה הכתב עליו שוקע אלא בולט כלפני זהב שבולט כן הציץ הי' הכתב בולט אבל לא כדברי והב דהן תוכו' ובציץ היה ירכות והיינו ע"י דפוס שהיו האותיות בולטות בו ומכה בדפוס על גבי ציץ שהיה העם דק ועי"ז היו האותיות בציץ לצד הדפוס שוקעת ובצד שכנגדו בציץ היו האותיות בולטות כ"כ הרא"ב"ד וע"ש ברמב"ם הרי דדפוס מקרי ירכות: עור שהוא רך כלחה גם סביביו - ר"ל שכן דרך שעושים בדפוס דיש להם שני חתיכות עץ בא' הש"ן בולטת ודוחק אותו ע"ג העור ועי"ז בולט העור בנגד השני כמין שי"ן. ועץ א' שחקוק בתוכו שי"ן ועץ זה מניח בנגד השני של העור וכלכם השי"ן שבתו' בעור לתוך חקוק של העץ השני ויוצא השי"ן בעור מכוון וא"כ יש לחוש שמי' העץ שבשי"ן שקוע בו ידחו' ממילא נדדי השי"ן וה"ל בגלדים חק תוכו' כנלענ"ד כוונתו. דזה מקרי כתיבה. וז"ל הט"ז ביו"ד סימן רע"א, דמה לי שדוחק את הטט על הדיו או הדיו על האותיות של עופרת אודי ואודי כתיבה היא עכ"ל: אפילו גם כו' דדמי לחקיקה ר"ל כמו שכתמירו בגט שלא לכתוב בקנה של ברזל דהוי כמו חקיקה. אע"ג דהוי חק ירכות מ"מ על כגס ולאסור לעשות בגט גם הקיקה עדיף כו' כ"כ הע"ז גם בריש הס"ק שם: דחקיקה כשר בס"ת. היינו חק ירכות ובגם א"ל דאיה מדברי התוס' אלא היא גמרי' ברוכה שם כנ"ל אבל הוארך להביא ראיה מדברי הש"ס: וכבית ראיה לתסוקי' מרמת המ"ע שהביא לעיל דתוכל בס"ת אפי' חק ירכות ונראה דמלינו דתלטוס ביו חק ירכות א"כ ה"ה דס"ת כשר בה"ג אלא דאולי דברי התו' היה א"ל דאין למימר מכתב הלוחות למקום אחר אבל מדברי התו' נראה דילפי' מלוחות למקום אחר א"כ ה"ה דיש ליזף מהם כשיבי' ס"ת. שכתב

דבה

08/09/2018

דחוט השדרה והרופאים על המוח שבראש, ואולי לענין זה גרע מוח שבראש, ועוד דהתם איירי רק לענין נפסק אבל המוח קיים ובריא, דאם המוח נתמרך ונתמסמס טרפה כמפורש התם, וכן במוח הראש טרפה בנשפך כמים או כדונג, ואף שהטרפות הוא מצד דסופו לנקב את הקרום, עכ״פ איכא טרפות במוח בין במוח הראש בין במוח שבחוט השדרה, ולכן אפשר שזה עושה שלא יפעל פעולתו בגוף שהוא כמיתה להרופאים. אבל האמת ודאי שלא זה שפסק המוח לפעול הוא מיתה דכל זמן שהוא נושם הוא חי, רק זה שפסק המוח לפעול פעולתו הוא דבר שיביא למיתה שיפסוק לנשום, ואפשר כיון שעדיין הוא חי שאיכא מיני סמים בעולם מהידועים לאינשי או שעדיין אינם ידועים שיעשו שהמוח יחזור לפעול פעולתו, וכן שייך להתפלל להשי״ת שירפאנו שהוא רק בחשיבות חולה ומסוכן שרשאים להתפלל ולא שהוא בחשיבות מת שאסור להתפלל מפני שהוא תפלת שוא. שלכן פשוט שההורגו הוא רוצח וחייב מיתה אם ליכא חסרון המטריף בהמוח, דהא לא תחכר בגמ׳ ובפוסקים שיהיה סימן חיות במוח, ולא שייך לומר נשתנו הטבעים בזה, דגם בימי חז״ל היה המוח פועל הפעולות כמו בזמננו וכל חיות האדם היה בא ממנו ומ״מ לא היה נחשב מת בפסיקת פעולת המוח, וכמו כן הוא ברור שגם בזמננו הוא כן.

ומה שכתר״ה דן להקל באם הרופאים רואים תגובות הלב בעלעקטריק ראדיאגרם לומר שאינו כלום ונחשב מת אם אך הפסיק לנשום, ודימה זה למה שמותרין לאכול כל דברים שנתחמצו אף שידוע שמתחמצים ע״י תולעים שרואים אותם במיקראסקאפ, מפני שהתורה לא אסרה אלא תולעים ושקצים ורמשים שנראו לעינים כדשמע מפי זקנו הגאון ר׳ שמחה זעליג זצ״ל אשר כן אמר הגאון ר׳ חיים הלוי מבריסק זצ״ל, ובעצם לא היה צריך להביא מדברים שנתחמצו דהא כל האויר מלא משקצים ורמשים כאלו, ובכל נשימה ונשימה בולע האדם כמה אלפים ואולי מיליונים מהם ובהכרח שאינם בכלל השקצים ורמשים שנאסרו בתורה, וכן דימה למה שזקנו הגרש״ז ז״ל אמר שאין להתחשב במראות דמים עם מיקראסקאפ, וכן לא ברבוע של תפילין ופגימת סכין לשחיטה וכדומה, שג״כ הוא דין ברור ופשוט שלא שייך להסתפק כלל, ואף אנחנו קטני קטנים ידענו זה לדבר פשוט שא״צ לפנים, כי לא הוזכר זה בגמ׳ וכל הדורות הכשרים הגאונים והצדיקים והחסידים לא השתמשו במיקראסקאפ, וברור שהם קיימו כל דיני התורה ולא נכשלו בשום דבר אף באונס, אבל לדמות לזה חשיבות מיתה דהאדם לומר שאף שרואים הרופאים ע״י עלעקטריק ראדיאגראם שאיכא תגובות לב נחשב מת, נראה לע״ד שאינו כן. דהחת״ס בתשובה הובא בפ״ת יו״ד סימן שנ״ז סק״א כתב דהא דאיתא במסכת שמחות פ״ח ה״א פוקדין על המתים עד ג׳ ימים ומעשה שפקדו אחד וחי כ״ה שנים, הוא שאיכא מציאות רחוק מאד דלכן אין בזה משום דרכי האמורי, אבל הוא רחוק אפילו ממיעוטא דמיעוטא דלכן אין לחוש לזה ומותר לקוברו תיכף כשפסקה נשימתו דאף שהוא ענין פק״נ אין לנו לחוש לדבר רחוק כזה. וא״כ במי שרואין ע״י העלעקטריק ראדיאגראם שיש לו איזה חיות הרי על אופן זה ליכא שוב אפילו רוב לומר שהוא מת, ואולי גם מיעוט ליכא והוא החי ממש אף שאינו נושם, כאיש ההוא שנקבר בהכוך מחמת שפסקה נשימתו וחי אח״כ כ״ה שנה, מאחר דאיכא עכ״פ איזה מציאות, וזהו ג״כ היחידי דאיכא במציאות זה. ולכן יהיה אסור לקבוע לאיש כזה ואדרבה יהיו מחויבים להשתדל ברפואות אם אפשר ומסתבר שגם בשבת.

(ואגב אכתוב אשר בענין מדידת רבוע של התפילין גם בלא זה לא שייך להצריך מיקראסקאפ, דהא הרבוע איתא בסימן ל״ב סעיף ל״ט דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חז״ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא, וזהו דבר שליכא במציאות דהא אין החשבון דאמתא ותרי חומשי מכוון כדכתב המג״א ס״ק נ״ט מתוס׳ סוכה דף ח׳ ד״ה כל אמתא וכן הוא בתוס׳ עירובין דף נ״ז, ובהכרח שהכוונה שכשר גם ריבוע כזה ונמצא שכשר גם לכתחלה תפילין שהן מרובעין ממש שאין האלכסון מכוון עד הריבוע שאינו מכוון שהוא באלכסון המכוון בתרי חומשי יותר, (ודברי הט״ז ס״ק ל״ג לכאורה תמוהין שכתב פי׳ בריבוע גמור שארכו כרחבו ממש שיערו חכמים כל השיעור שיש לו יש לו באלכסון ב׳ חומשין נוסף, דהוא דלא כהאמת ואישתמיטתיה מיניה דברי התוס׳, ואולי כוונתו רק כדכתב הפמ״ג במשבצות דהוא למעט כל שארכו יותר על רחבו אף שיש בו לפי חשבון האורך והרוחב כמו שהיה החשבון בריבוע ממש), וא״כ כשיעשה ריבוע ע״י מיקראסקאפ הרי לא יהיה האלכסון תרי חומשי יותר בדיוק אלא טפי פורתא, ואף שג״כ כשר אבל ליכא שום מעלה. וגם אף בלא זה נמי הא איתא בבכורות דף י״ז שהקשה הגמ׳ למ״ד א״א לצמצם אף במעשה דבנ״א ממדת הכלים ומדת המזבח, ותורץ שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למעבד ניחא לו, ופרש״י

אוצר החכמה

ולעולם לא צמצמו יפה, ובא״א לצמצם הרי אפשר שהוא מעט יותר ואפשר שהוא מעט פחות ואפשר גם שהוא מצומצם, ובהכרח שכולן הכשיר רחמנא לכתחלה, וכן ודאי הוא גם בריבוע דתפילין שג״כ הא א״א לצמצם ואיך שנראה לעין הוא הריבוע הכשר לכתחלה אף שכלפי שמיא אינו מצומצם. ופלא על מש״כ כתר״ה שהגרי״ז הלוי זצ״ל היה סבור שיש מעלה כשימדדו ריבוע דתפילין במיקראסקאפ).

והנה לא מובן לי מה שכתר״ה כתב שהמעיין היטב בדברי המחבר, יראה שמפרש דהרמב״ם אינו פוסק שהחוטם והנשימה עיקר חיות האדם רק שמחמיר בפק״נ שצריכים לבדוק עד החוטם, וכוונת כתר״ה ודאי אינו על לשון המחבר בש״ע אלא על לשון המחבר בכ״מ פ״ב משבת הי״ט ובב״י סי׳ שכ״ט כתב משום דספק נפשות להקל, והא אם אין הרמב״ם סובר שהעיקר הוא בחוטם איך פוסק דלעולם הוא רק בחוטם כדאר״פ דמלמעלה למטה לכו״ע שוב א״צ לבדוק, ואף שלא הזכיר הרמב״ם בפירוש הוא משום דלפי מה שסתם בדקו עד חוטמו ולא מצא בו נשמה מניחין אותו שם שכבר מת, הוא כהזכיר שבין לקולא בין לחומרא הוא עד חוטמו, והמחבר בש״ע סימן שכ״ט סעיף ד׳ הזכיר בפירוש ל״ש פגעו בראשו תחלה ל״ש פגעו ברגליו תחלה. ומש״כ הכ״מ משום דספק נפשות להקל הוא טעם לפי גירסתו כהרי״ף שת״ק אמר עד טיבורו והי״א עד חוטמו דלא כהמ״מ דגרס כגירסא שלנו דת״ק אמר עד חוטמו. הוקשה לו מ״ט פסק כהי״א דיותר היה ראוי לפסוק כת״ק, ונתן טעם משום דספק נפשות להקל, ובמחלוקתם ליכא קולא לת״ק דהא אר״פ דלכו״ע כיון דבדק לו עד חוטמו שוב א״צ, ות״ק פליג רק שמחמיר דאם בדקו עד טיבורו אסור לבדוק יותר, משום דגם בטיבורו אפשר להכיר שמת ודאי, ולכן כיון שספק נפשות להקל הוא לגמרי כהי״א. וליכא קושיא כלל ממה שפסק הרמב״ם בעגלה ערופה שמודדין מחוטמו כר״ע בפ״ט מרוצח ה״ט ופי׳ בפירושו למתני׳ בסוטה מקום שאיפת הרוח הוא הצורך הגדול בחיות לפי שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, שכן ודאי סובר גם בבדיקה דנפלה מפולת בשבת שהוא ודאי מת כשבדקו עד חוטמו ולא מצאו בו נשמה, ובין בחבורו ובין בפירושו הזכיר רק החומרא שא״צ לבדוק יותר דודאי הוא מת והקולא פשיטא ממילא.

אבל ברור ופשוט שאין החוטם האבר שהוא נותן החיות בהאדם, וגם אינו מאברים שהנשמה תלויה בו כלל, אלא דהמוח והלב הם אלו הנותנים חיות להאדם וגם שיהיה לו שייך לנשום ע״י פוטמו, ורק הוא האבר שדרך שם נעשה מעשה הנשימה שבאין ע״י המוח והלב, ואית לגו הסימן חיות רק ע״י החוטם אף שלא הוא הנותן ענין הנשימה, משום שאין אנו מכירים היטב בלב ובטבור וכ״ש שאין מכירין במוח, וכוונת הקרא דנשמת רוח חיים באפיו לא על עצם רוח החיים שזה ודאי ליכא בחוטם, אלא הרוח חיים שאנו רואין איכא באפיו אף שלא נראה באברים הגדולים אברי התנועה, וגם אחר שלא ניכר גם בדפיקת הלב ולא ניכר בטבור, שלכן נמצא שלענין פקוח הגל בשבת תלוי רק בחוטם. וליכא שום סתירה מהזוהר שמביא החכ״צ שהלב הוא נותן החיות והכח לכל האברים ומהרמב״ם בספר מורה נבוכים. ולא מובן כלל מה שהפנים מאירות הקשה על הרמב״ם שסותר דבריו, וכי היה סבור שהחוטם הוא אבר שנותן הכח והחיות הא אינו אף אבר שהנשמה תלויה בו כלל. ואין צורך להסבר החכ״צ שפעמים א״א לשמוע דפיקת הלב מפני שהלב תחת החזה ומרוב חולשה א״א להכיר אם עודנו בחיים, וכוונתו מפני שהדפיקה היא נמוכה ביותר, דאף אם נימא שנפסק הדפיקה ממש עדיין הוא נותן כח חיות מעט להגוף דלכן הוא נושם בחוטמו עדיין. ומש״כ הרמב״ם דאם ינוח הלב כהרף עין ימות ויבטלו כל תנועותיו, אין כוונת הרמב״ם על הפסק דפיקה אלא על הפסק עבודתו ליתן חיות להאברים, שהדפיקה הוא רק סימן לעבודת הלב ואירע שעובד הלב עבודתו ולא ניכר סימן זה דדפיקה כשהלב הוא בחולשה, והפסק עבודתו לגמרי ניכר בפסיקת הנשימה מהחוטם.

ואולי מה שהוצרך החכ״צ לסברתו הוא מחמת שסובר דאם אך הלב לא הפסיק עבודתו היה ודאי נשמע הדפיקה, לכן כתב שכל זמן שנושם בחוטמו איכא ודאי דפיקה בלב אבל מאחר שעובד בחולשה הוי קול הדפיקה נמוך מאד עד שלא נשמע כלל מאחר שהוא תחת החזה, ואף שאין הכרח לזה אפשר שהוא כן. וזהו כוונת החכ״צ והביא הא דרש״י לראיה לפירושו, שלא בחוטם תליא החיות אלא לענין ההיכר שאיכא יותר בחוטם מבלב. ולא מובן לי היכן ראה כתר״ה מה שמסיק, נמצא שלהחכ״צ ישנו סימן אחד של חיות וזה הלב ולפ״ז אדם שהלב פועם דינו כחי ואדם שהלב נפסק דינו כמת אולם בלי נשימה הלב אינו פועל והוא מת תיכף, דאין זה כוונת החכ״צ אלא כדכתבתי שהחיות לכל האברים נותן הלב כדהביא מזוהר ומרמב״ם במו״נ, וגם זה שאיכא ענין הנשימה ע״י החוטם הוא מהלב, וכשפוסק הלב מלעבוד לגמרי נפסק תנועת כל האברים וגם הנשימה

אוצר החכמה
20/08/2018